

MKB
ONDERNEMERSAGENDA

Vernieuwen, *versnellen* en verbinden

Benut de kracht en oplossingen
van ONDERNEMERS

INHOUDSOPGAVE

Bijdragen en oplossingen

- Bijdrage in cijfers 5
- Bestaanszekerheid 6
- Klimaat & duurzaamheid: 10
 - Techniekbranche: 'Makers' van de energietransitie hebben behoefte aan betrouwbaar overheidsbeleid
 - Hoveniers en groenvoorzieners: Oplossingen voor klimaatadaptatie, gezondheid en welbevinden
- Bouwen en wonen: 16
 - Bouw- en infrasector: Zo kan de grote bouwopgave versneld worden uitgevoerd
- Arbeidsmarkt 18
- Gezondheid en preventie: 21
 - Sportaanbieders: Meer ambitie en kansen voor gezondheid en preventie

Dit hebben ondernemers nodig

- Mensen: 26
 - Meer werken moet meer lonen
 - Meer mensen met afstand arbeidsmarkt aan de slag
 - Goede start jongeren door betere aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt
- Middelen: 28
 - Voorspelbaar en concurrerend fiscaal stelsel
 - Voorkomen en aanpakken van regeldruk
 - Betere toegang tot financiering
 - Stimuleren (arbeidsbesparende) innovatie en digitalisering
- Omgeving: 33
 - Bescherming werklocaties en bedrijven-terreinen
 - Versnelling aanpak netcongestie en betaalbare elektriciteit
 - Leefbaar en (cyberveilig) ondernemen
 - Wet markt en overheid, interne markt en export

INLEIDING

Nederland staat voor uitzonderlijk grote transitie en opgaven, zoals op het gebied van klimaat en verduurzaming, woningbouw, arbeidsmarkt, bestaanszekerheid en zorg en gezondheid.

Op al deze terreinen leveren ondernemers hun bijdrage en hebben zij oplossingen. Die worden lang niet altijd gezien en zeker niet voldoende benut. Dat is echter wel nodig. We halen er nu niet uit wat erin zit en daarmee zit Nederland zichzelf in de weg. We hebben juist mét elkaar, publiek-privaat, zoveel werk te doen om die grote maatschappelijke problemen voor ons land op te lossen.

Méér betekenen

In de aanloop naar deze agenda hebben we vele ondernemers gesproken, in acht sectorale ronde tafels. Van bouw, metaal en techniek tot ambachten, detailhandel, horeca en recreatie, de creatieve en culturele sector, sport en zakelijke diensten. En uit elk gesprek kwam hetzelfde naar voren. Ondernemers hebben oplossingen, maar lopen daarbij ook aan tegen grenzen en belemmeringen. Een rode draad is ook dat ze veel méér kunnen betekenen, als ze bijvoorbeeld maar in een vroegtijdig stadium bij plannen worden betrokken. Dat geldt voor individuele ondernemers, maar ook voor hun brancheorganisaties. Ondernemers hebben soms ook de overheid nodig om oplossingen verder te brengen of ze in samenwerking nog beter in te zetten. Op ander gebied gaat het om barrières die innovaties en vooruitgang – voor ons allemaal – in de weg zitten of om net wat meer ruimte of een net andere aanpak wat zouden helpen.

Twee keer drie V's

Een rem op ondernemerschap is ook een rem op het oplossend vermogen van dat ondernemerschap. Als we de kansen beter willen benutten, moeten we ondernemers daartoe ook beter in staat stellen. We hebben het vaker gehad over de drie V's waaraan ondernemers in het algemeen zo dringend behoefte hebben. Die moeten de leidraad zijn van het beleid van het nieuwe kabinet: vertrouwen, vereenvoudiging en voorspelbaarheid. Wat ondernemers daar zelf tegenover (kunnen) zetten, laat zich eveneens in drie V's vatten: die van versnellen, vernieuwen en verbinden.

Bloemlezing van voorbeelden

We schetsen in deze agenda eerst een beeld van de bijdragen en oplossingen die ondernemers in uiteenlopende sectoren en op diverse terreinen bieden en te bieden hebben. Soms is dat op kleine schaal, in of voor

de eigen omgeving waar het bedrijf actief is; soms gaat het om oplossingen op grotere schaal of die in potentie op te schalen zijn. Het is een kleine bloemlezing van de vele voorbeelden van wat het bedrijfsleven kan en wil brengen.

Concrete maatregelen

Vervolgens gaan we in op een aantal grote knelpunten die het ondernemerschap nu belemmeren en daarmee ook een rem zetten op het oplossend vermogen van ondernemers. We doen concrete voorstellen voor verbetering op de bouwstenen van dat ondernemerschap: de beschikbaarheid van goede mensen, voldoende middelen en een stimulerende omgeving:

1. Mensen (arbeidsmarktkrapte):

- Meer werken moet lonen
- Meer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan de slag
- Betere matching onderwijs-arbeidsmarkt voor goede start jonge mensen

2. Middelen:

- Voorspelbaar en concurrerend fiscaal stelsel
- Aanpak regeldruk
- Betere toegang mkb tot financiering
- Stimulering innovatie en digitalisering in het mkb

3. Omgeving

- Bescherming werklocaties en bedrijventerreinen
- Versnelling aanpak netcongestie
- Leefbaar en veilig ondernemen

Startpunt

Deze Ondernemersagenda zien we als een start om het oplossend vermogen van ondernemers veel beter te benutten. Daarmee is de agenda verre van compleet. Ook andere zaken als bereikbaarheid en het bredere klimaatvraagstuk vragen om oplossingen. Dat zijn belangrijke vraagstukken voor ondernemers waar we als ondernemersorganisaties voorstellen voor hebben gedaan of nog zullen doen¹. Zo komen we bijvoorbeeld nog met een nadere visie op arbeidsmigratie.

Ondernemersagenda's per sector

Ook gaan we met onze Ondernemersagenda met name in op de meer generieke knelpunten die spelen bij (de meeste) ondernemers. Per sector kunnen die echter erg verschillen, of kan sprake zijn van andere, heel specifieke problemen. Daarom stimuleren we verschillende sectoren en regio's in onze achterban om de komende tijd met eigen ondernemersagenda's² te komen, met dezelfde opzet als deze: laten zien welke oplossingen ondernemers hebben en wat nodig is om die optimaal te benutten.

Bijdragen en oplossingen

¹ Zie onder andere in onze update van de koers ondernemen voor brede welvaart (2024)
² Een goed voorbeeld daarvan is de agenda voor de MKB maakindustrie van de Metaalunie

Achter alles zit ondernemerschap

We realiseren het ons vaak niet, maar achter vrijwel alles zit ondernemerschap. Van het bed waarin je 's ochtends wakker wordt tot je ontbijt, de telefoon waarop je het nieuws leest, de fiets waarop je naar je werk gaat en het terras of theater dat je bezoekt om te ontspannen na het werk: het zijn dagelijkse producten en diensten die we zo vanzelfsprekend vinden, dat we bijna zijn vergeten dat er bedrijven zijn die die producten en diensten voor ons maken en leveren. En dat er achter die bedrijven ondernemers zitten die daar elke dag weer hun ziel en zaligheid in leggen. Die ooit een gat in de markt zagen, een briljant idee of bepaalde ambitie hadden en voor eigen rekening en risico een eigen bedrijf zijn gestart. En ons leven op die manier een stuk leuker, beter en makkelijker maken.

Maar ondernemerschap is veel meer dan dat. Het is de drijvende kracht achter vrijwel alles. De grote en veel bredere betekenis van ondernemers en ondernemerschap voor ons land blijft te vaak onderbelicht. Terwijl die erkenning juist cruciaal is: voor het begrip vanuit de samenleving en – met name – vanuit overheid en politiek. Beter begrip over wat ondernemers doen, zijn en betekenen leidt tot beter, stimulerend beleid vóór die ondernemers.

Ondernemers dragen in vele opzichten bij aan alles wat we met elkaar belangrijk vinden én spelen een rol bij alle grote maatschappelijke opgaven waar we voor staan. Veel van de oplossingen die nodig zijn, moeten van hen komen. De overheid kan het niet (alleen). Overheid en politiek mogen – moeten – meer vertrouwen op ondernemers en de kracht van ondernemerschap. Door (meer) met ondernemers samen te werken in publiek-private constructies. Door ruimte te geven voor

goede initiatieven en de opschaling daarvan. Door wet- en regelgeving die in de weg zit op te ruimen.

We moeten toe naar een nieuwe, andere economie: groen, circulair, innovatief, concurrerend en inclusief. Ook daar pakken ondernemers hun natuurlijke rol zoals ze dat altijd hebben gedaan. Het zit hen immers in de genen om vooruit te willen, te vernieuwen, hun maatschappelijke bijdrage te leveren en met oplossingen te komen voor de problemen waar we als samenleving mee te maken hebben.

BIJDRAGE IN CIJFERS

Mkb is de motor van de economie

- 72% van de werkgelegenheid in de marktsector
- 62% van de toegevoegde waarde
- 60% van de Nederlandse export

Het totale bedrijfsleven – groot en klein is - goed voor meer dan 70 procent van alle banen in ons land. Pakweg 3 miljoen Nederlanders werken bij de overheid/ in de publieke sector; in het bedrijfsleven zijn dat er ruim 8 miljoen.

Bijdrage aan belastingen

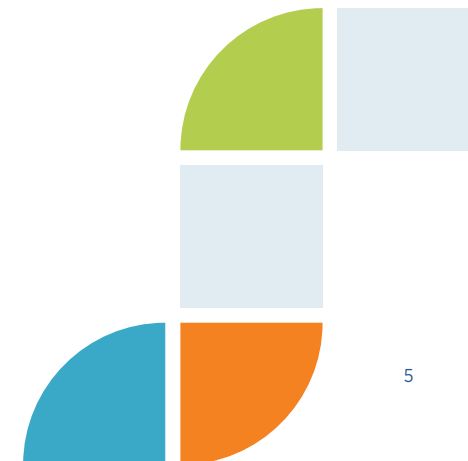
- Bedrijven en hun medewerkers zijn een onlosmakelijk deel van de samenleving. Zij verdienen voor Nederland het geld waarmee we onze verpleegkundigen, politieagenten en onderwijzers kunnen betalen.
- Het overgrote deel (97,88%) van de belastinginkomsten van de overheid wordt – direct en indirect – opgebracht door het bedrijfsleven; dat is inclusief de afdracht van ingehouden loonbelasting. In 2022 was dat 301 miljard euro.

Bedrijven in Nederland naar aantal medewerkers

99% van de bijna 430.000 Nederlandse bedrijven mét personeel behoort tot het mkb (tot 250 medewerkers); de overgrote meerderheid (83%) heeft 2 tot 10 medewerkers in dienst

2 – 10	356.690 (83%)
10 – 50	57.280 (13,3%)
50 – 250	12.230 (2,85%)
250 – 500	1.855 (0,43%)
500 – 1.000	960 (0,22%)
> 1.000	475 (0,11%)

Bron: CBS Q4 2023, excl. zzp'ers

BESTAANSZEKERHEID

Ondernemers spelen op diverse terreinen een belangrijke rol in de bestaanszekerheid van mensen. Bestaanszekerheid gaat daarbij om meer dan alleen een inkomen om van te kunnen leven.

Werk geven

- Bedrijven zijn met circa 8 miljoen werknemers veruit de grootste werkgever van ons land.
- Ondernemers/werkgevers bieden mensen niet alleen de kans om zo in hun inkomen te voorzien, maar investeren ook in hun ontwikkeling, bieden ruimte voor scholing en doorgroeimogelijkheden.
- Werk is voor mensen veel meer dan (alleen) een manier om in hun inkomen te voorzien. Werk biedt zingeving, de mogelijkheid tot zelfontplooiing. Onderzoeken laten zien dat werk bijdraagt aan het geluk en de gezondheid van mensen.
- Bedrijven brengen mensen letterlijk samen, op de werkvloer, en zijn vaak communities op zich - bijna families zelfs - waarin mensen naar elkaar omkijken.

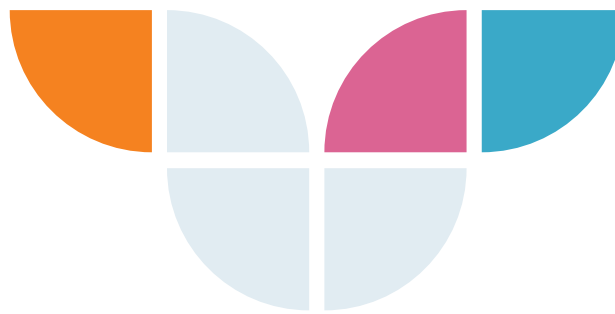
Ondersteunen van medewerkers met financiële problemen

Werkgevers hebben een rol als medewerkers kampen met financiële zorgen of schulden. Zij zijn wettelijk verplicht om bij schulden loonbeslagen uit te voeren; met name in bedrijven met veel mensen aan de basis van de arbeidsmarkt vergt dat een administratie/afdeling op zich. Niet verplicht doen ondernemers daarnaast ook het nodige om hun medewerkers te ondersteunen. Geldzorgen hebben uiteraard ook hun effect op het functioneren van mensen en hier ligt ook een welbegrepen eigenbelang voor ondernemers. Maar los daarvan: geen enkele ondernemer gunt zijn medewerkers dit soort zorgen.

- Ondernemers geven medewerkers desgewenst – al dan niet tijdelijk – meer uren werk. Het zou daarbij helpen als die meer uren ook altijd (meer) lonen, bijvoorbeeld door een bepaald percentage van het bruto loon netto te mogen uitkeren.
- Ze maken het salaris eerder over of halen de uitbetaling van het vakantiegeld naar voren.
- Ze dragen bij met eenmalige uitkeringen en/of willen schulden tijdelijk van mensen overnemen. Daarbij echter staat de fiscus vaak in de weg, door die eenmalige uitkering extra te belasten.
- Ze maken het onderwerp bespreekbaar en bieden hun medewerkers onder meer advies en externe schuldhulpverlening aan.
- De overgrote meerderheid van de ondernemers (79 procent) wil werknemers met schulden helpen. Bijna 60 procent ziet dat zelfs als zijn verantwoordelijkheid (onderzoek Deloitte).

Nationale Coalitie Financiële Gezondheid

Op initiatief van SchuldenlabNL en een aantal bedrijven is in 2022 de Nationale Coalitie Financiële Gezondheid opgericht. Vanuit de gedachte dat werkgevers baat hebben bij financieel gezonde werknemers en hier tegelijkertijd ook echt een groot verschil kunnen maken, zijn doelafspraken gemaakt over vergroting van het bewustzijn over het onderwerp bij bedrijven en het terugdringen van het aantal werknemers dat financieel ongezond is. Bedrijven die aan de coalitie deelnemen zetten zich hier actief voor in en krijgen daarbij ondersteuning vanuit de coalitie (actieplan, meting van de financiële gezondheid van medewerkers etc).

Ondersteunen van medewerkers met mantelzorgtaken

Met de toenemende vergrijzing en de tekorten in de zorg wordt ook een steeds groter beroep gedaan op mantelzorgers. Een op de vier werkenden combineert werk met de zorg voor een naaste die langdurig ziek is, een beperking heeft of anderszins hulpbehoevend is. Vaak gaat die combinatie goed, maar onderzoek van Werk&Mantelzorg laat zien dat werknemers met mantelzorgtaken een lager cijfer geven aan hun werk-privébalans en meer gezondheidsklachten hebben dan hun collega's. Ze melden zich twee keer zo vaak ziek door vermoeidheid of stress. Ondernemers maken ook hier vaak het verschil. Met begrip en aandacht, door het gesprek aan te gaan en mantelzorg zo (goed) mogelijk te faciliteren ondersteunen zij mantelzorgers in hun bedrijf. Dat is overigens niet altijd gemakkelijk en zeker niet in de huidige krappe arbeidsmarkt waarin iedereen nodig is. Het gaat om maatwerk en de juiste balans tussen werk en mantelzorg die voor zowel de werkgever als de werknemer werkbaar is. Het vorige kabinet heeft de SER advies gevraagd over mantelzorg. Dit loopt parallel aan andere trajecten op onder andere het gebied van onze zorg voor ouderen. Voor ondernemers is het van belang dat (ook) naar andere oplossingen wordt gezocht; het probleem van de toenemende zorgvraag mag niet alleen het probleem zijn van werknemers en werkgevers die nu al te maken hebben met overbelasting.

VOORBEELD

Kernwaarde: goed zijn voor je personeel

Bij Tuincentrum Leurs in Venlo is het vrij simpel. Als er thuis iets is, mag iemand naar huis, zonder discussie. 'Dat kunnen wij opvangen en als dat niet kan, dan hebben wij pech gehad. Als iemand hier rondloopt met het idee dat het thuis niet goed loopt, kan diegene niet goed functioneren.' Goed zijn voor je personeel is hier een kernwaarde. Alles is mogelijk en bespreekbaar voor mantelzorgers of medewerkers met kinderen tot 12 jaar. Het bedrijf maakt daarvoor samen met de medewerkers een plan op maat op.

Bron: Werk&Mantelzorg

Verbeteren basisvaardigheden

Ondernemers helpen in toenemende mate om de basisvaardigheden van medewerkers te verbeteren. In Nederland hebben 2,5 miljoen mensen moeite met lezen, schrijven en/of rekenen. Dat is 1 op de 7. Zij hebben onvoldoende basisvaardigheden om volwaardig te kunnen meedoen in de samenleving en dat beperkt hen zowel privé als op het werk. Op het werk is het niet altijd makkelijk te herkennen – mensen zijn vaak een meester in het verbergen en praten er uit zichzelf niet snel over. Ondernemers verdiepen zich in de materie, gaan het gesprek aan en helpen mensen concreet verder.

PROJECT

Taal werkt!

MKB Noord en VNO-NCW Noord hebben een eigen Aanjager Geletterdheid Werknemers aangesteld, die actief bedrijven in Groningen en Noord-Drenthe bezoekt om de bewustwording te vergroten en hen te ondersteunen bij een aanpak. De regionale ondernemersorganisaties geven met hun programma Taal werkt! invulling aan het plan van aanpak laaggeletterdheid in de arbeidsmarktregio Groningen. Doel is niet alleen om het aantal laaggeletterden naar beneden te krijgen, maar ook om de interne communicatie van bedrijven aan te kaarten: is de website leesbaar, sluiten vacatureteksten aan bij de doelgroep, kunnen werknemers probleemloos op het intranet?

Maatschappelijke bijdrage

Bestaanszekerheid gaat er ook om dat kinderen uit armere gezinnen kunnen sporten, dat jongeren worden opgeleid en begeleid naar werk, dat er in kleine kernen nog winkels zijn voor de eerste levensbehoeften en waar ouderen elkaar kunnen treffen. Ondernemers zijn hier de drijvende kracht. Onderzoek naar de maatschappelijke bijdrage van ondernemers in het mkb laat zien:

- 74% doet aan sponsoring (geld, uren, middelen) van het lokale verenigingsleven en maatschappelijke organisaties en activiteiten in de regio.
- Ze dragen daar jaarlijks voor 1,5 miljard euro aan bij.
- 64% geeft aan dat hun bedrijf een grotere rol in de samenleving vervult dan puur economisch en andere prioriteiten/ activiteiten heeft dan alleen 'geld verdienen'.
- 69% zet zich actief in voor de leefbaarheid, veiligheid en sociale cohesie van de lokale gemeenschap
- 70% betaalt voor medewerkers de kosten van cursussen en studies ten behoeve van loopbaanontwikkeling en 63% biedt de mogelijkheid om die onder werktijd te volgen.
- Zo'n 40% biedt medewerkers hulp bij financiële problemen en stelt werktijd beschikbaar voor het verrichten van mantelzorg.
- Gemiddeld heeft élk mkb-bedrijf een stageplaats/ leerwerkbaan en draagt zo bij aan de (vak)opleiding van jonge mensen.
- Ruim 1 op de 5 heeft mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in dienst. Bijna een kwart heeft dat de afgelopen twee jaar gehad.

Bron: Panteia, *De maatschappelijke waarde van het mkb*, november 2023, iov MKB-Nederland

VOORBEELD

'Vers en gezond eten voor kwetsbare huishoudens'

Ontstaan op initiatief van een collectief van maatschappelijk betrokken ondernemers: de Sociale Voedseltuin. Verse, onbespoten geteelde groenten, fruit, kruiden en aardappelen telen voor huishoudens die onder de armoedegrens leven én tegelijkertijd ook sociale cohesie en kennis over duurzame landbouw en gezonde voeding bevorderen. Dat is in het kort het idee erachter. Inmiddels zijn er in Noord-Nederland vier tuinen operationeel, drie nieuwe in ontwikkeling en kunnen ruim 1.500 mensen uit de laagste inkomensgroepen rekenen op gezond en vers eten. Het ondernemersinitiatief is uitgegroeid tot een mooi voorbeeld van hoe bedrijven, zorgverzekeraars en overheid (kunnen) samenwerken aan verschillende maatschappelijke doelen tegelijk, zoals duurzaamheid, gezondheid en inclusie.

Bron: Brugproject

VOORBEELD

'Een oogje in het zeil bij ouderen'

De maaltijdbezorgservice van Slager Dalhuisen (Deventer) is meer dan dat: ze fungeert ook als een 'sociaal waarschuwingsnetwerkje'. Elke maandag bezorgt Dalhuisen tussen de 200 en 250 zelfgemaakte maaltijden bij mensen in Deventer en omgeving, vooral ouderen. De bezorgers zetten de maaltijden op tafel of in de vriezer, vragen hoe het ermee gaat en houden de boel in de gaten. Als bijvoorbeeld blijkt dat er een paar dagen geen warm eten op tafel heeft gestaan, trekken ze aan de bel. De slagerij heeft van elke maaltijdklant contactgegevens voor als er iets aan de hand lijkt te zijn.

Bron: Forum

PROJECT

Toegankelijkheid

Met het programma MKB Toegankelijk zet MKB-Nederland zich in samenwerking met onder andere het ministerie van VWS, de VNG en Ieder(in) en een toenemend aantal brancheorganisaties in voor toegankelijkheid. Ambitie is dat iedereen – ongeacht welke beperking dan ook - moet kunnen meedoen. Een groeiend aantal ondernemers is bewust bezig om hun bedrijven, zoals winkels en horecagelegenheden, toegankelijk te maken voor klanten en gasten met een beperking. In het programma verbinden de ondernemersorganisaties partijen met elkaar zodat ze kunnen profiteren van elkaars ervaringen. Ze ontwikkelen tools en checklists voor ondernemers, zetten lokale en regionale projecten op en laten zien dat toegankelijk ondernemen meerwaarde heeft. Binnen het programma zijn er verschillende projecten, zoals de MKB Toegankelijke route (ondersteuning bij het toegankelijker maken van winkelgebieden), de Gebarenbibliotheek (voor de communicatie met mensen met een auditieve beperking) en digitale toegankelijkheid (zoals toegankelijkheid van websites).

Vrijwilligerswerk

Los van het vrijwilligerswerk dat ze zelf verrichten, bieden ondernemers in toenemende mate ook hun medewerkers mogelijkheden om dat onder werktijd te doen. Bedrijfs- of teamuitjes krijgen ook vaker de vorm van gezamenlijk iets voor een goed doel doen: van het schilderen van het lokale scoutinggebouw tot een dag op stap met ouderen uit het plaatselijke verzorgingshuis.

VOORBEELD

Gratis ramen lappen bij Ronald McDonald Huis

Het glazenwassersbedrijf van het ondernemersechtpaar Elten (Rotterdam) maakt vier keer per jaar alle ramen van het lokale Ronald McDonald Huis gratis schoon; acht verdiepingen hoog, met twee man die er vanaf 's ochtends half 8 tot begin van de middag mee bezig zijn. Van Elten zamelt ook geld in via de Business Breakfast Club, een netwerkclub van meer dan 100 bedrijven in de havenstad die het Ronald McDonald Huis ook ondersteunt.

Van Elten is aangesloten bij Good Busy, een community voor ondernemers 'die goed willen doen'. 'Vrijwilligerswerk hoeft niet zo ingewikkeld te zijn. Je kunt iemand ophalen van het bejaardentehuis en een uurtje in het park lopen. Wat je ervoor terugkrijgt? Ik kan dat niet uitdrukken. Een heel warm gevoel.'

VOORBEELD

'Medewerkers vrij maken voor vrijwilligerswerk'

'Dit soort vrijwilligerswerk is ook goed voor de persoonlijke groei van de medewerkers.' Bij detachings- en opleidingsbedrijf Agium worden medewerkers die tussen twee klussen in zitten ingeroosterd voor vrijwilligerswerk. Van het inpakken van verjaarsdagsboxen voor kinderen uit armere gezinnen tot het helpen van mensen die in de schuldsanering zitten. De gezamenlijke activiteiten versterken verder de bedrijfscultuur. 'Mensen zijn trots dat ze er deel van mogen uitmaken. Ze voelen verbinding met elkaar en het bedrijf.'

BRON: Forum

KLIMAAT EN DUURZAAMHEID

In 2030 moet ons land 55 procent minder broeikasgassen uitstoten vergeleken met 1990, de ambitie is zelfs 60 procent. In 2050 wil Nederland klimaat-neutraal zijn, met een netto uitstoot dus van nul. Wat vaststaat is dat we die doelstellingen zónder ondernemers niet gaan halen. Zij moeten uiteraard hun bedrijf(sprocessen) zelf verduurzamen, van het gas af, maar zijn ook onmisbaar met het oog op de innovatieve oplossingen die nodig zijn. Alleen ondernemers zijn in staat om met nieuwe vindingen de energietransitie en verdere verduurzaming wind in de zeilen te geven.

Aanpakken netcongestie

Het overvolle stroomnet zet momenteel een rem op de verdere elektrificatie. Ondernemers moeten en willen van het gas af, maar al 10.000 van hen staan op wachtlijsten bij de netbeheerders. Netcongestie leidt nu al tot vertraging in de woningbouw en het verslechtert het klimaat voor bedrijven om te investeren in verduurzaming, uitbreiding of vestiging.

De eerste oplossing ligt in het verzwaren en uitbreiden van onze stroomnetten, maar het zal nog jaren duren voordat we zover zijn. Een tweede is betere benutting van het bestaande net en ook daar leveren ondernemers zelf hun bijdrage. Overigens zou het zo moeten zijn dat wanneer ondernemers willen overstappen op elektra maar dat niet kunnen in afwachting van nieuwe infrastructuur, zij worden ontheven/vrijgesteld van de hogere energiebelasting op gas en de CO₂-heffing. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door een lager tarief toe te passen, wanneer bedrijven aantoonbaar hun elektrificatieplannen gereed hebben.

VOORBEELD

Netcongestie: Inzet flexibel vermogen

De inzet van flexibel vermogen is een belangrijke manier om de lange wachttijden voor een nieuwe stroomaansluiting terug te dringen. Voorbeeld is een tuinder uit Roelofarendsveen, die de verlichting in de kwekerij uitzet op piekmomenten. Hierdoor ontstaat meer ruimte op het elektriciteitsnet, waardoor negen andere ondernemers kunnen worden aangesloten. Zij hoeven niet te wachten tot het net in de omgeving is uitgebreid.

Bedrijven die mogelijkheden hebben om hun bedrijfsprocessen te flexibiliseren zodat de piekmomenten op het stroomnet worden ontlast, zullen dat de komende jaren (meer) gaan doen. De aanstelling van de bestuurlijk aanjager 'slim met stroom' is een goede zaak om deze beweging verder op gang te brengen. Samen kunnen we de belemmeringen agenderen, kansrijke situaties benutten en op deze manier bijdragen aan meer ruimte op het stroomnet.

Belangrijk doel van de ondernemersorganisaties is het vergroten van het aantal energyhubs, waar bedrijven (duurzame) energie lokaal uitwisselen en waarbij ze gezamenlijk gebruik maken van de aansluitcapaciteit op het elektriciteitsnet. Dat moet overigens wel eenvoudiger worden gemaakt. Te vaak nog hebben ondernemers hier te kampen met bureaucratische belemmeringen. Verdere digitalisering, meetpunten en slimme meters zijn noodzakelijk om nog slimmer gebruik te maken van het net en ook daar zijn het ondernemers die het innovatieve voortouw nemen.

PROJECT

Ondersteuningsprogramma netcongestie

MKB-Nederland is samen met VNO-NCW en met steun van het ministerie van EZK een ondersteuningsprogramma gestart dat bijdraagt aan het terugdringen van netcongestie én ondernemers betreft en ondersteunt bij dit probleem. Ondernemers hebben behoefte aan praktische informatie, willen betrokken worden bij de oplossingen en ondersteund in de knelpunten waar ze tegenaan lopen. Het programma van de ondernemersorganisaties kent drie hoofdlijnen:

■ Handelingsperspectief bieden

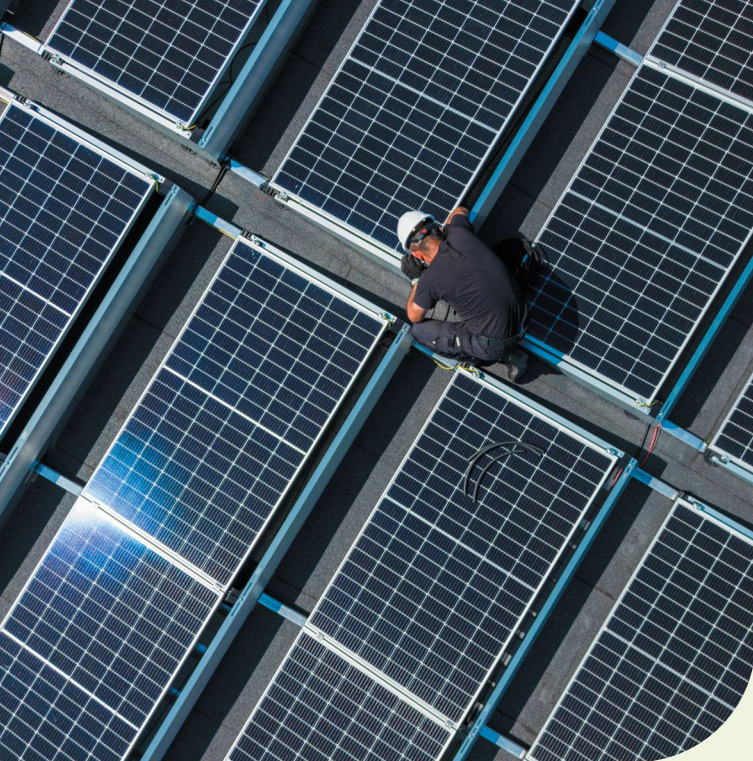
Ondernemers zo goed mogelijk informeren, onder andere via branches, sectoren en regio's, over wat ze in hun eigen bedrijf kunnen doen om netcongestie te omzeilen en wat ze gezamenlijk kunnen ondernemen, zoals cable pooling (opgewekte zonne- en windenergie deelt één aansluiting) en energyhubs op bedrijventerreinen.

■ Oplossingen versnellen en toegankelijker maken

Bijvoorbeeld energyhubs ondersteunen zodat ze kunnen versnellen in hun ontwikkeling. En het oplossen (of ten minste adresseren) van de blokkades die ondernemers ervaren in het terugdringen van netcongestie door spelregels en regelgeving.

■ Opschalingsplan opstellen

In een latere fase van het programma wordt een realistische roadmap gemaakt. Als oplossingen op veel grotere schaal kunnen worden uitgerold, bekijken we beschikbare volumes en capaciteit om te bepalen wat wel en niet kan. Ook branches zoals de installatietechniek zullen hierbij worden betrokken.

Ondernemers in de techniek- en installatiebranche

'Makers' van de energietransitie hebben behoefte aan betrouwbaar overheidsbeleid

We moeten verduurzamen, van het gas af, vergaand elektrificeren en toe naar een circulaire economie.

De installatie- en techniekbranche heeft oplossingen en geldt als dé uitvoerder van de energietransitie.

'Wat ondernemers daarbij vooral nodig hebben, is consistent en ondersteunend overheidsbeleid.'

Ondernemers in de achterban van Techniek Nederland helpen dagelijks burgers, bedrijven, winkels, scholen en ziekenhuizen te verduurzamen. Dat is een enorm omvangrijke en complexe opgave, die nog eens extra bemoeilijkt wordt door personeelstekorten en netcongestie. Om de energietransitie desondanks te kunnen aanpakken, werkt de sector samen met andere branches en de overheid aan slimme oplossingen vanuit verschillende nationale programma's, zoals het Klimaatakkoord, het Landelijk Actieplan Netcongestie (LAN), het Actieplan Groene en Digitale Banen en het Beleidsprogramma versnelling Verduurzaming Gebouwde Omgeving (PVGGO). De installatiesector werkt daarnaast op allerlei niveaus, van Topsector tot individueel bedrijf, aan proces- en productinnovaties die de transitie kunnen versnellen.

Schop moet in de grond

Het belangrijkste is dat de partijen die deze 'verbouwing van Nederland' moeten realiseren aan de slag kunnen met de uitvoering van alle plannen. De schop moet de grond in. Daarvoor is bovenal betrouwbaar, meerjarig klimaatbeleid nodig. Als het nieuwe kabinet de internationaal afgesproken duurzaamheidsdoelen wil halen,

dan zal het alle zeilen moeten bijzetten en volop door moeten blijven gaan op de ingeslagen weg. Het bedrijfsleven – de installatiesector voorop – moet zij dan wel als partner in deze opgave zien, die alleen investeringen in productiecapaciteit en personeel wil en kan doen als het kan rekenen op stabiele overheidskeuzes, bijvoorbeeld voor zonne-energie en de inzet van (hybride) warmtepompen, aldus Techniek Nederland.

Aanjagers van de circulaire transitie

Naast 'maker' van de energietransitie is de techniekbranche ook aanjager van de circulaire transitie. Dat doen ondernemers bijvoorbeeld door het repareren en refurbishen van laptops, mobiele telefoons, wasmachines, koelkasten en cv-ketels. Het toekomstige Europese 'Recht op reparatie' zal naar verwachting de markt van reparatie en refurbishment een boost geven. Maar reparatie en hergebruik worden pas echt aantrekkelijk voor consumenten als de btw hierop door de Nederlandse overheid wordt verlaagd. Om consumenten de weg te wijzen naar professionele, vakbekwame reparatiebedrijven zijn Techniek Nederland, het Centraal Register Techniek en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat in 2023 gestart met het Nationaal Reparateursregister.

De technieksector werkt ook hard aan de verduurzaming van de eigen bedrijfsprocessen. Zo zijn Techniek Nederland en de Federatie Elektrotechniek (FEDET) twee jaar geleden gestart met een Brancheplan Verpakkingen. Dit plan is gericht op het verminderen en

verduurzamen van de verpakkingen in de installatiebranche. Inmiddels zijn er 65 installateurs, groothandels en fabrikanten bij deze aanpak aangesloten en wordt een steeds groter deel van de verpakkingen gerecycled.

Om duurzamer en op termijn zelfs circulair te kunnen bouwen worden vanuit Europa en Den Haag voortdurend milieunormen voor nieuwbouw en renovatie aangescherpt. Volgens de sector is het belangrijk dat de bouw- en installatieketen in samenwerking met de overheid er gezamenlijk voor zorgen dat al deze normen uitvoerbaar blijven in de praktijk.

Modernisering infrastructuur

De infrabedrijven aangesloten bij Techniek Nederland houden zich bezig met het aanleggen, onderhouden en vernieuwen van wegen, bruggen en tunnels, sluisen en gemalen, rioleringen, warmte- en energienetten en openbare verlichting. Veel van de infrastructuur in ons land stamt uit de jaren 50 en 60 en nadert de komende tijd het einde van de levensduur.

Er zijn verschillende factoren die zorgen voor vertraging bij deze enorme vervangingsopgave, zoals bijvoorbeeld de stikstofproblematiek, oplopende kosten door stijgende materiaal- en energieprijzen en personeelstekorten aan zowel opdrachtgevers- als opdrachtnemerskant. Grote infrastructurele projecten worden bovendien steeds complexer en omvangrijker, onder meer vanwege de toenemende wet- en regelgeving op het gebied van bijvoorbeeld veiligheid. Daarom werkt de sector met verschillende branches en Rijkswaterstaat al een aantal jaar samen in de Taskforce Infra.

Samen werken aan arbeidsmarkttekorten

Voor een toekomstbestendige samenleving heeft Nederland veel meer technische vakmensen nodig. De technische sectoren hebben daarom de handen inéén geslagen en eind 2022 een gezamenlijk Aanvalsplan Arbeidsmarkttekorten Techniek, Bouw en Energie gepresenteerd. Het doel van dit Aanvalsplan is om met flinke extra investeringen de komende tien jaar 60.000 vacatures structureel te kunnen invullen. Samen met vakbonden, onderwijsinstellingen en andere partners werken de sectoren aan het aantrekken van meer mensen, het behouden van huidige medewerkers en het verhogen van de arbeidsproductiviteit. Met het nieuwe kabinet gaan zij graag het gesprek aan hoe zij vanuit hun onderwijs- en arbeidsmarktbeleid kunnen bijdragen aan deze gemeenschappelijke opgave.

VOORBEELD

Diervrije eiwitten

Vanuit de Biotech Campus in Delft werkt Vivici aan een oplossing voor de sterk toenemende vraag naar eiwitten als gevolg van de groei van de wereldbevolking (naar schatting 10 miljard mensen in 2050). De start-up maakt diervrije zuiveleiwitten, die identiek zijn aan natuurlijk zuiveleiwit. Het enige verschil is dat ze niet uit koemelk afkomstig zijn, maar in een fermentatietank worden gebrouwen. De huidige manieren om eiwitten te produceren kunnen niet worden opgeschaald om aan die vraag te voldoen - we zouden bijna twee keer zoveel hulpbronnen nodig hebben als onze planeet kan bieden.

VOORBEELD

Innovatie tegen waterverspilling

Sabine Stuiver en Arthur Valkieser vroegen zich af hoe het kan dat wij in het Westen onze wc's nog doorspoelen met drinkwater en de tuin besproeien met 'praktisch Spa blauw', terwijl 2 miljard mensen geen water hebben of hele dagen bezig zijn om water te halen.

Ze experimenteerden met een waterrecyclesysteem en zo ontstond Hydraloop: een apparaat dat grijs water (van wc en bad bijvoorbeeld) opvangt, zuivert en hergebruikt. In zeven jaar tijd groeide Hydraloop naar een bedrijf met veertig mensen, met teams in Noord-Amerika, Dubai en Australië en 130 partners in meer dan vijftig landen. Er staan inmiddels Hydraloops in 35 landen en het bedrijf is met zijn innovatie klaar voor massaproductie.

Bron: Forum

VOORBEELD

Duurzaam schoonmaken

Exegi Cleaning Solutions (ECS) heeft een oplossing om milieuvriendelijker en duurzamer schoon te maken. Het bedrijf reinigt deelfoertuigen op locatie met het eigen drywash product en vrijwel zonder water. Voor één auto is maximaal 100 ml water nodig. De waterbesparing die dit oplevert maakt ECS via de Made Blue Foundation beschikbaar in ontwikkelingslanden.

Hoveniers en groenvoorzieners

Oplossingen voor klimaatadaptatie, gezondheid en welbevinden

We moeten als land dealen met de gevolgen van klimaatverandering: zoals het voorkomen van wateroverlast bij hevige regenval en onze steden verkoelen bij extreme hitte. Voor dat en meer hebben ondernemers in de groenvoorziening de oplossingen. Groen draagt ook bewezen bij aan de kwaliteit van onze leefomgeving, de biodiversiteit en de gezondheid van mensen en is cruciaal waar het gaat om klimaatadaptatie. De urgentie hiervan werd recentelijk nog benadrukt in het PBL-rapport Klimaatrisico's in Nederland. De bijdrage van de vergroening is volgens de sector weliswaar groeiende, maar nog onvoldoende. 'Wij kunnen zo veel. Betrek ons vroegtijdig bij nieuwbouw en de inrichting van de openbare ruimte, en geef ons een sleutelrol', zegt voorzitter John Koomen van de Koninklijke Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners (VHG).

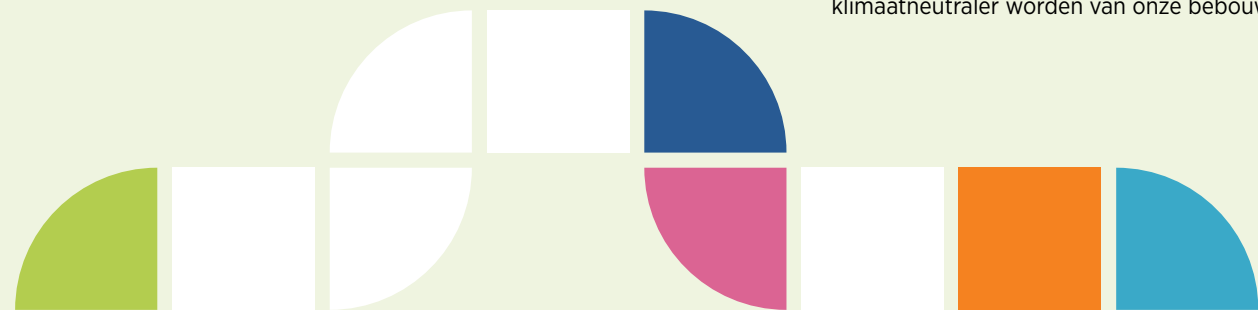
Een gebouw van zes lagen in een stedelijke omgeving, volledig 'ingepakt' in het groen, zowel de gevels als het dak. Boven het groene dak zonnepanelen. Een zwart dak warmt op tot 90 graden, een groen dak tot 40, een temperatuur waarbij zonnepanelen hun maximale rendement halen. Het is slechts één voorbeeld van wat groen kan doen.

Groene transformaties dragen onder meer bij aan het klimaatneutraler worden van onze bebouwde omgeving

en aan klimaatadaptatie. Onder een volwassen boom kan het bij hitte 15 graden koeler zijn. Eén grote boom staat gelijk aan 10 airco's. Gebouwen vergroenen verlaagt de opwarming aanzienlijk. En toch worden er nog altijd eerder gevels volgehangen met airco's dan met groen.

Schadelijke stoffen uit de lucht

Volgens de sector is groen zo laagdrempelig dat we niet meer beseffen wat het voor ons doet. Groenvoorzieners en hoveniers, in nauwe samenwerking met onder andere bouw, architectuur en civiele techniek, kunnen veel betekenen voor de leefbaarheid en het klimaat. Bomen en ander groen koelen niet alleen, ze halen ook fijnstof, CO₂ en andere verontreiniging uit de lucht en kunnen CO₂ voor langere tijd vastleggen. Een stadsboom vangt jaarlijks 100 gram fijnstof af; dat staat gelijk aan de fijnstofproductie van 5.500 autokilometers. 'Als je bij nieuwbouw meteen voldoende groen aanlegt, compenseert dat de uitstoot van stikstof tijdens de bouw. Dat is een directe oplossing', zegt Koomen. Meer groen in plaats van asfalt en stenen is ook een oplossing voor wateroverlast, waarmee we door hevige piekbuien steeds vaker te maken hebben. Het zorgt ervoor dat regenwater beter wordt vastgehouden en dus minder snel in het riool terechtkomt. En water dat wordt opgevangen, kan worden hergebruikt in tijden van droogte.

Meer groen, minder tegels

Vele jaren hebben we alles geasfalteerd en dicht gestraat, particulieren wilden een onderhoudsvrije tuin en kozen voor tegels in plaats van gras en ander groen. Koninklijke VHG ziet dat tij langzaam aan keren. Er is al een aantal gemeenten waar inwoners met een 'tegeltaks' worden verplicht om een bepaald percentage van hun tuinoppervlak groen in te richten in plaats van alles te bestraten.

Groen is verder van belang voor de biodiversiteit, de kwaliteit van de bodem en onze gezondheid. Het biedt ontspanning en een gevoel van welbevinden en brengt mensen bij elkaar. Bewezen is dat mensen in een groene omgeving minder ziek zijn en dat mensen in een ziekenhuis in een groene omgeving daar korter verblijven.

Klimaatbestendige bedrijventerreinen

Hoveniers en groenvoorzieners spelen ook een belangrijke rol in het programma Werklandschappen van de toekomst, waarin diverse partijen met innovaties op verschillende terreinen toewerken naar toekomstgerichte, groene, gezonde en klimaatbestendige bedrijventerreinen. 'Als we alleen al alle daken van bedrijfsgebouwen op deze terreinen zouden benutten met groen en zonnepanelen, betekent dat een wereld van verschil.'

Wat hebben ondernemers in de groenvoorziening nodig om de rol te spelen die zij kunnen en willen spelen? Vertrouwen, op de eerste plaats, van onder andere politiek, overheid, gemeenten en woningcorporaties: in hun oplossend vermogen én in 'de doeners van het mbo' in het algemeen. Koomen: 'Wij zijn heel praktisch ingesteld, wij houden alles in de gaten, wij weten waar kabels en leidingen liggen. Wij zijn ook de verbinding tussen betrokken branches. Geef ons die sleutelrol.'

Van groot belang is dat ondernemers in een vroegtijdig stadium bij projecten worden betrokken om groene oplossingen te kunnen aandragen: of het nu om nieuwbouw, renovatie, weg- en waterbouw of de (her)inrichting van de openbare ruimte gaat. 'Wij weten hoe we de natuur kunnen benutten, dat moet het vertrekpunt zijn. Nu worden we vaak te laat bij projecten betrokken, als gebouwen al staan.'

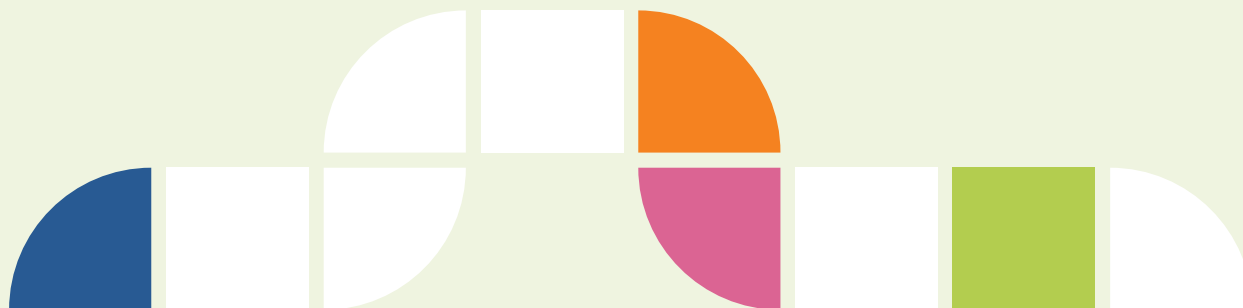
Een uitdaging voor de sector is de beschikbaarheid van vakmensen. 'Wij hebben veel meer kundige mensen nodig. Goede scholing is cruciaal, zeker voor ambachten zoals het onze.'

Circulaire economie

De missie van de Nederlandse overheid is een volledig circulaire economie in 2050. Het belang is evident: we kunnen producten en materialen langer gebruiken en weer inzetten als grondstof voor nieuwe producten. Dat levert banen, (nieuwe) bedrijvigheid én een betere leefomgeving op, waarin afval niet meer bestaat. Juist op dit terrein heeft Nederland alles in huis om een voorsprong te nemen (logistiek, chemie, maakindustrie, kennis van recycling, etc.) en te zorgen dat we juist hier de innovatieve en schone industrie van de toekomst hebben. We zullen onze productie ook op een nieuwe leest moeten schoeien voor een schonere leefomgeving en om voor (kritieke) grondstoffen minder afhankelijk te worden van instabiele regio's.

Zonder ondernemers lukt dit alles niet. Ze hebben oplossingen, komen met nieuwe ideeën en technieken, maar lopen in de praktijk ook tegen problemen aan. Zo wordt afval vaak nog niet gezien als (potentiële) grondstof, waardoor er een verbod op im- en export is. Dat is een belemmering voor de circulaire economie.

VOORBEELD

Schoenen recycelen

Fast Feet Grinded in Heerhugowaard is het eerste (sport)schoenenrecyclingbedrijf ter wereld. Het proces is bedacht en ontwikkeld door een ondernemers-echtpaar met een winkel in hardloopbenodigheden. Van alle gebruikte schoenen (en jaarlijks komen er 24 miljard bij) belandt nog altijd 95 procent op stortplaatsen of in verbrandingsovens. Bij Fast Feet Grinded worden schoenen verpulverd en het zo verkregen materiaal wordt gescheiden, waardoor grondstoffen voor diverse toepassingen 'ontstaan', zoals de productie van nieuwe sport-schoenen.

VOORBEELD

Biopolymeren uit graansuikers

Na een ontwikkelproces van meer dan twintig jaar bouwt Avantium in Delfzijl een fabriek voor bioplastic PEF, een 100% plantaardige, recyclebare kunststofmateriaal PEF, dat ook functionele onderdelen heeft vergeleken met fossiele kunststoffen.

VOORBEELD

Tweede kans voor fietsen

Bij Roetz in Amsterdam geloven ze in tweede kansen; voor zowel mensen als fietsen. In de Roetz Fair Factory maken mannen en vrouwen met een afstand tot de arbeidsmarkt designfietsen vanuit afgedankte tweewielers. Elk jaar worden in ons land ongeveer 1 miljoen fietsen afgedankt en voor afval achtergelaten; zelfs als veel onderdelen, zoals het frame, nog prima in orde zijn. Dat was voor ondernemer Tiemen ter Hoeven in 2011 reden om Roetz-Bikes te starten.

VOORBEELD

Reparatie en hergebruik in de techniekbranche

Gunst Warmtetechniek in Den Haag heeft zich gespecialiseerd in het renoveren van cv-ketels voor particulieren. Hij werkt daarvoor samen met een groothandel die gebruikte onderdelen inneemt, reviseert en/of repareert en opnieuw inzet.

Schouten Techniekgroep in Nootdorp gebruikt pompen die voor 97% bestaan uit onderdelen van afgedankte pompen.

Remade in Holland brengt jaarlijks 4000 afgedankte of defecte printers en andere apparaten weer in nieuwstaat.

PROJECT

Versnellingshuis circulaire economie

Het Versnellingshuis – een samenwerking van de ondernemersorganisaties, het ministerie van IenW, Het Groene Brein en MVO Nederland – helpt ondernemers, bedrijven en organisaties sinds 2019 om de (volgende) stap te zetten in de circulaire economie: door hen te inspireren en informeren, in contact te brengen met andere ondernemers of te verbinden aan de expertise en kennis uit het netwerk. Het Versnellingshuis helpt ook veranderingen in ketens te realiseren door match-making, hulp op maat en door circulaire ketenprojecten (Moonshots) te begeleiden.

In het project 'Circulaire Bouwstromen' werkt een groep ondernemers in de bouwketen bijvoorbeeld samen om het hergebruik van bouwmaterialen bij renovatie- en nieuwbouw te vergroten. In het project komen partijen samen om slim om te gaan met bouwmaterialen die tijdens slooprojecten vrijkomen. Zo is een nieuwe keten ontstaan van bouwadviseurs, ingenieurs, constructeurs, ontwerpers en bouwbedrijven. Een praktijkvoorbeeld van het project is de sloop van 630 woningen in de Zaanstreek. Op de oude plek gaat woningbouwcorporatie Parteon nieuwbouw realiseren. Bouwmaterialen uit de oude woningen worden verzameld en zoveel mogelijk hergebruikt in de nieuwbouwprojecten van de corporatie. Anders dan soortgelijke projecten streeft Circulaire Bouwstromen naar zoveel mogelijk hergebruik op dezelfde plek. Daarvoor is een app in ontwikkeling die inzicht geeft in de herbruikbare materialen van bestaande gebouwen en die vraag en aanbod op tijd bijeenbrengt.

BOUWEN EN WONEN

Bouw- en infrasector

Zo kan de grote bouwopgave versneld worden uitgevoerd

We moeten het groeiende woningtekort oplossen, bestaande woningen en kantoorpanden verder verduurzamen en onze (energie-)infrastructuur grootschalig uitbreiden, versterken, renoveren en onderhouden. De bouw- en infrasector heeft oplossingen waarmee de uitvoering van de bouwopgave kan worden versneld. Het is daarvoor essentieel dat het nieuwe kabinet inzet op versnelling, belemmeringen wegneemt en met structurele middelen zorgt voor uitvoeringszekerheid. Zo kunnen ondernemers een cruciale rol blijven spelen bij de ontwikkeling van onze leefomgeving, zegt Bouwend Nederland.

Fabrieksmatig bouwen

Fabrieksmatig bouwen stelt ons in staat sneller, duurzamer en goedkoper te bouwen. Dit proces vraagt minder bouw personeel en biedt tegelijkertijd hoge kwaliteit en efficiëntie. Om deze potentie volledig te benutten moet er meer continuïteit aan orders komen, zodat de investeringszekerheid voor ondernemers toeneemt. Typegoedkeuring van modulaire woningen zorgt voor versnelling omdat niet elke woning dan meer afzonderlijk goedgekeurd hoeft te worden. Overheden moeten deze methodiek de komende jaren breed omarmen en inzetten.

Verkorten procedures en vergunningverlening

- Door een gebrek aan ambtelijke capaciteit en toenemende beroeps- en bezwaarprocedures duurt het vaak acht tot tien jaar voordat woningen gebouwd kunnen worden, terwijl de feitelijke bouwfase slechts twee jaar duurt. Samenwerkingsvormen zoals de '100 dagen aanpak' en 'parallel plannen' leveren goede resultaten op en verkorten de ontwerp, vergunning en bezwaarfase aanzienlijk.
- Het aanbesteden van reeksen ('mandjes') van werken is een manier om marktpartijen in staat te stellen verder te innoveren en innovaties ook terug te kunnen verdienen. Daarnaast wordt hierdoor een constante stroom aan gelijksoortige opdrachten gecreëerd.
- Contracteer via een raamcontract partijen met wie je bijvoorbeeld een aantal bruggen opknappt. Op deze wijze kun je, nadat aanbesteed is, sneller werken en ook leren van eerdere ervaringen.
- Laat een aannemer vanaf het begin meedenken over 'wat nodig is om te doen' en 'wat een handige manier is om de uitvoering te doen'. Dit kan via een bouwteam of 2-fasencontract. Dit geldt bijvoorbeeld bij renovatieprojecten waarbij niet alles vanaf de tekentafel te plannen is. Bij dergelijke projecten moet je veel 'in het werk' doen.

Meer samenwerken, minder reguleren

Versnelling van de woningbouwopgave begint bij voldoende concrete bouwplannen, bouwlocaties en haalbare businesscases. De afgelopen jaren zijn bouwkosten en rentes dermate gestegen dat bepaalde bouwprojecten financieel niet meer rendabel bleken te zijn. Hierdoor bleken aanvullende subsidies zoals de Woningbouwimpuls (WBI) en Startbouwimpuls (SBI) noodzakelijk. Onnodige regulering op het gebied van betaalbare koopwoningbouw, plus de toename van kwaliteits- en duurzaamheidseisen, maken woningbouw duurder. Om versnelling te realiseren zijn voldoende marktpartijen en (institutionele) beleggers nodig die in woningbouw willen blijven investeren. Zorg bij (toekomstige) wetgeving voor heldere, langjarige doelstellingen die voor investeringszekerheid zorgen. Realiseer deze doelen vervolgens in samenwerking met ondernemers, zodat deze ook in de praktijk haalbaar worden.

Stikstof en waterkwaliteit

De koerswijziging op het gebied van stikstof en waterkwaliteit baart de bouw- en infrasector ernstige zorgen. Vergunningen voor bouw- en infraprojecten moeten weer mogelijk worden om de ambities op het gebied van woningbouw, infrastructuur en klimaat te realiseren. Alleen door stikstof snel te reduceren, scheppen we ruimte voor natuurherstel en nieuwe economische ontwikkelingen. Extra middelen en actief bronbeleid zijn nodig om de waterkwaliteit te verbeteren en bouwprojecten doorgang te laten vinden. De bouw- en infrasector levert een bijdrage door versneld over te stappen op emissieloos materieel.

Energie-infrastructuur: uitvoeringsakkoord

Bouwend Nederland werkt samen met netbeheerders aan een Uitvoeringsakkoord om de uitbreiding en verzwaring van het elektriciteitsnet (midden- en laagspanning) te versnellen. Dit akkoord werd 11 juni 2024 ondertekend en bevat afspraken over ketensamenwerking, innovatie en financiering. Het doel is om efficiënt en effectief buurt-voor-buurt en gebied-voor-gebied te werken met multidisciplinaire teams.

Natuurinclusief verduurzamen

Sectorbreed en met betrokken overheden werken ondernemers hard aan oplossingen voor de problematiek rond vleermuizen en wet Natuurbescherming om verduurzaming niet te vertragen. Nieuwe opsporingsmethoden voor vleermuizen kunnen het aantal te isoleren woningen aanzienlijk verhogen. Bouwend Nederland, NVDE, en VENIN roepen het Rijk op tot een versnelde ontwikkeling en validatie van deze methoden.

Conclusie

De bouw- en infrasector heeft oplossingen voor de maatschappelijke uitdagingen. Het is aan de overheid en betrokken partijen om belemmeringen weg te nemen en te zorgen voor uitvoeringszekerheid, zodat we gezamenlijk de ambities kunnen realiseren. Om de bouwopgave te versnellen, is het daarnaast cruciaal dat Europese en nationale wet- en regelgeving beter op elkaar afgestemd worden, zodat de bouwsector voldoende tijd heeft om zich aan te passen.

VOORBEELD

Verduurzaming hoogbouw versnellen

Bouwkundestudenten Paul Das en Joris van den Heiligenberg studeerden af op het verduurzamen van bestaande hoogbouw. Samen met installatiebedrijf BOS Groep toeverden ze in Utrecht een jaren '60 appartementencomplex om tot de eerste energieleverende woonflat van Europa. Het was wereldnieuws. Met Inside Out Technologies pakten de voormalige studenten nu door.

Hun systeem kan een bijdrage leveren aan de seriematige renovatie van zo'n 250.000 hoogbouwoningen in Nederland. Het concept is gebaseerd op duurzame installatiecomponenten die geïntegreerd zijn in prefab-modules aan de buitenkant van de flat; op het dak of aan de gevel. De overlast tijdens de renovatie is beperkt en de bewoners krijgen uiteindelijk lagere woonlasten.

De twee ondernemers noemen zichzelf 'duurzaamheidsversnellers'. Ze combineren bouwkunde en installatietechniek in geïntegreerde productconcepten. Met als doel om de verduurzaming van de hoogbouw te versnellen. Want daar is heel weinig aandacht voor, vinden zij. 'De focus ligt vooral op laagbouw, terwijl hier juist veel impact te maken valt, voor een vaak kwetsbare groep mensen die onvoldoende meeprofitteert van de energietransitie.' De volgende stap is het verduurzamen van kantoorgebouwen, waar het concept ook goed is toe te passen.

BRON: De makers van morgen / Techniek Nederland

ARBEIDSMARKT

Een goed functionerende arbeidsmarkt vormt de sleutel voor de versterking van het groeivermogen van de Nederlandse economie dat nodig is voor de noodzakelijke transitie en behoud en groei van onze brede welvaart. Die arbeidsmarkt is volop in ontwikkeling en ondernemers moeten (blijven) inspelen op steeds veranderende omstandigheden, op de behoeftes van werkenden en oplossingen vinden voor de grote en structurele personeelskrapte. Die krapte laat zich steeds sterker voelen en is met name in bepaalde cruciale sectoren zoals zorg, onderwijs, ict en de energietransitie steeds problematischer.

Onze arbeidsmarkt moet inclusiever, met kansen voor iedereen, en er ligt een belangrijke opgave om ervoor te blijven zorgen dat mensen gezond (tot aan de pensioenleeftijd) kunnen werken.

Goed werkgeverschap

Ondernemers hebben als werkgevers een zeer voorname en ook verantwoordelijke rol. Ze voelen dat zelf, intrinsiek. Veel van wat de overheid hen wettelijk oplegt of wil opleggen, doen ondernemers zelf al in de praktijk. Werkgeverschap moet wel aantrekkelijk blijven. Belangrijk is dat we dat niet maar blijven belasten met nieuwe regels, risico's en verantwoordelijkheden waar met name kleinere werkgevers niet of nauwelijks meer aan kunnen voldoen. Geef ondernemers ook hier het vertrouwen. Goed werkgeverschap staat bij ondernemers zelf hoog in het vaandel; vanuit betrokkenheid bij hun mensen én omdat hun medewerkers vaak hun belangrijkste kapitaal zijn.

PROJECT

Banenafpraak

Ondernemers hebben tot dusver ruim 85.000 mensen met een arbeidsbeperking aan een reguliere baan geholpen. Met het project Op naar de 100.000 banen geven de ondernemersorganisaties invulling aan de in 2013 gemaakte Banenafpraak (100.000 banen in de marktsector in 2026) en liggen daarmee goed op koers. Ondernemers zijn onverminderd gemotiveerd en hebben de ambitie om méér mensen uit meerdere doelgroepen op de arbeidsmarkt aan werk te helpen. Belangrijk daarvoor is dat ze kandidaten goed in beeld krijgen en dat mensen door de uitvoerende instanties niet te snel als 'niet bemiddelbaar' worden aangemerkt. Ondernemers kijken niet naar wat mensen niet kunnen, maar juist naar wat zij wél kunnen. Het is essentieel dat er voldoende mensen uit de doelgroep in beeld worden gebracht en inzichtelijk wordt gemaakt wat zij kunnen, willen en wat er nodig is om de stap naar werk te maken.

VOORBEELD

'Voldoening om iemand zo ver te krijgen'

Uit persoonlijke betrokkenheid nam hovenier Gé Leurs acht jaar geleden Bastiaan (30) in dienst, die moeite heeft met leren en meer begeleiding nodig heeft dan een 'normaal' iemand, zoals hij het zelf zegt. In die acht jaar heeft Bastiaan niveau 1 van de mbo-opleiding voor hoveniers gehaald, deelcertificaten voor motorzaag en bladblazer en ook zijn rijbewijs. Bastiaan is loyaal, nooit ziek en altijd vrolijk. 'Ik vind dat wij een verplichting hebben om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans te geven. Het geeft ook veel voldoening om iemand zo ver te krijgen als Bastiaan nu is.' Bastiaan heeft altijd begeleiding nodig, kan niet zelfstandig op pad en heeft meer tijd nodig voor sommige taken. Omdat hij voor een deel wordt betaald door het UWV, past het precies.

Anders werven

Steeds meer ondernemers maken functies geschikt voor mensen met een (grotere) afstand tot de arbeidsmarkt en werven op een andere manier. Met open hiring bijvoorbeeld verlagen ze de drempel voor mensen die moeite hebben met het sollicitatieproces en alles wat daarbij hoort. En met jobcarving passen ze functies en werkzaamheden aan, waardoor meer en andere mensen ervoor in aanmerking komen.

Meer werk maken van diversiteit

Diversiteit en inclusie staan nadrukkelijk op de agenda bij ondernemers. Steeds meer ondernemers streven bewust naar divers samengestelde teams en werken aan een inclusieve werkvloer. In opmars zijn bedrijven die afspraken maken over een eigen invulling van feestdagen, zodat bijvoorbeeld medewerkers met een andere geloofsachtergrond vrij kunnen nemen op de dagen die voor hen van belang zijn. MKB-Nederland heeft al een aantal jaren een website waarmee ze ondernemers bewust wil maken van het belang van diversiteit en inclusie en hen informeren over de meerwaarde ervan (www.diversiteitopdewerkvloer.nl).

VOORBEELD

Pilot technische vacatures voor mensen met afstand arbeidsmarkt

Wie zich meldt voor een functie in de technische sector, moet daadwerkelijk in die sector aan het werk komen, ook als er in eerste instantie geen match is. Vanuit die gedachte hebben de uitzendbranche (NBBU) en NLwerktaanwerk* een succesvolle pilot uitgevoerd om bij te dragen aan de grote personeelsvraag in de techniekbranche. En de pilot krijgt een vervolg.

Het komt erop neer dat van mensen die niet of moeilijk passen in bestaande vacatures wordt onderzocht wat zij nodig hebben om wél geschikt te kunnen zijn voor een (andere) baan in de techniek.

In de pilot is gewerkt met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Uitzendbureaus maken een duidelijk profiel van kandidaten, waarmee ze naar bedrijven gaan die mensen zoeken en die iets kunnen betekenen in hun ontwikkeling. Voor kandidaten is het een goede kans om te ontdekken waar hun talenten liggen en dat er functies zijn die óók bij hen zouden passen maar waar ze zelf zo snel niet aan zouden denken.

* NLwerktaanwerk, een initiatief van de Stichting Nederland Ondernemt Maatschappelijk, werkt in samenwerking met het ministerie van SZW aan vernieuwing van de arbeidsmarkt. Meer dan twintig regio- en brancheregisseurs helpen werkgevers met arbeidsmarkt vraagstukken waar ze niet zelf het antwoord op vinden; rechtstreeks en via brancheorganisaties, met kennis, advies en praktische ondersteuning.

Cruciaal voor opleiding jonge mensen

Met het aanbieden van stages en leerwerkplaatsen spelen ondernemers een cruciale rol in de opleiding, vorming en ontwikkeling van jonge mensen die een vak willen leren. Ze bieden jongeren stages en leerwerkplekken op alle niveaus en in alle sectoren en brengen het onderwijs zo letterlijk in de praktijk. Er zijn alleen al ruim 250.000 erkende leerbedrijven in het mbo. Niet zelden ook leveren bedrijven vakmensen die een of meerdere dagen per week voor de klas staan, om les te geven en om kinderen/jongeren te laten kennismaken met hun vakgebied. De investeringen van ondernemers in de ontwikkeling van jonge mensen wordt nogal eens onderschat. Zo is er al vaker bekibeld op de subsidie-regeling praktijkleren – bestemd voor ondernemers die vier dagen per week BBL-studenten in hun bedrijf opleiden – terwijl het subsidiebedrag slechts een fractie van de werkelijke kosten dekt.

Zowel MKB-Nederland als VNO-NCW heeft vorig jaar zijn handtekening gezet onder het **Stagepact mbo**, waarmee zij zich samen met het ministerie van OCW, de MBO Raad en SBB inzetten om stages nog verder te verbeteren. Om ondernemers te helpen bij het optimaal inrichten van stages is het informatiepunt www.checkjestageplek.nl ingericht.

VOORBEELD

Arbeidsbesparende technologie

Ondernemers zetten in toenemende mate in op arbeidsbesparende technologie, mede door de grote personeelstekorten. Zoals Rodin Machining in Opmeer. Met een oorsprong in de plaatverwerkende industrie maakt het bedrijf metalen kunstwerken in opdracht van de zakelijke klanten met een geheel geautomatiseerd proces, waardoor het werk met minder mensen kan worden gedaan. Het is een autonome fabriek met een automatische calculatie, machines kunnen volledig zelfstandig werken zonder dat er iemand bij hoeft te zijn; robots geven de tools aan de machines.

VOORBEELD

...in de zorg

Het bedrijfsleven heeft ook creatieve oplossingen om de druk van de (groeierende) personeelskrapte in de zorg te verlichten. Die kunnen en moeten veel beter worden benut. Er zijn talrijke voorbeelden van bedrijven en ondernemers die zorgmedewerkers met arbeidsbesparende innovaties ontlasten. Zoals slim incontinentiemateriaal, waarmee intensieve zorghandelingen worden beperkt, of de 'helpsoq', een hulpmiddel waarmee ouderen zelf hun steunkousen kunnen aantrekken. De opschaling en bredere uitrol van dit soort technologieën kan en moet sneller. Een initiatief als 'Anders werken in de zorg', waarbinnen verschillende partijen samenwerken om kennis en innovaties sneller uit te wisselen, is hier een goed voorbeeld van. Ook kunstmatige intelligentie biedt in de toekomst grote kansen voor de zorg.

VOORBEELD

Zwaar werk minder zwaar

Vitaliteit en duurzame inzetbaarheid zijn nog belangrijker in de huidige krappe arbeidsmarkt. Mensen moet zoveel mogelijk gezond hun pensioenleeftijd kunnen halen. De inzet van technologie kan zwaar werk verlichten.

Zo maakt Skelex niet-mechanische exoskeletten die mensen bij fysiek zwaar werk ondersteunen. De exoskeletten (kunnen) worden gebruikt in bijvoorbeeld de bouw, zorg, defensie en auto-industrie en zorgen voor minder belasting van nek en rug.

Infrabedrijf De Krom (Etten-Leur) heeft in samenwerking met De JongCeba (Opmeer) de Streetrobotic ontwikkeld, een innovatie die het stratenmakersvak een stuk minder zwaar en dus arbo-vriendelijker maakt. Bedacht en in vijf jaar tijd ontwikkeld door twee ondernemende broers met een vader die stratenmaker was.

GEZONDHEID EN PREVENTIE

Sportaanbieders

Meer ambitie en kansen voor gezondheid en preventie

We moeten in Nederland gezonder leven: meer bewegen, gezonder eten, meer inzetten op preventie en vitaliteit, ook om de druk op de toch al overbelaste zorg te verlichten. Ondernemers in de sport hebben hiervoor oplossingen. Ze dragen (onder meer) met zeer gerichte programma's bij aan preventie, het op het rechte pad houden van jongeren en het ondersteunen van mensen met ernstige ziekten en zorgen voor maatschappelijke cohesie in dorpen en wijken. 'Nederland is nog niet ambitieus genoeg. Met publiek-private samenwerking kunnen we veel meer dan nu gebeurt.'

Van het voorkomen van obesitas en andere aandoeningen tot het breder bevorderen van een gezonde leefstijl en een fittere bevolking: ondernemende sportaanbieders* spelen hier een actieve en belangrijke rol. Zij kunnen Nederland gezonder en vitaler maken.

Gezondheidsverschillen tegengaan

Ongeveer 7 miljoen Nederlanders uit alle lagen van de bevolking sporten al bij deze ondernemers. Het is algemeen bekend dat mensen met een hoger inkomen meer sporten dan de groepen met een kleinere beurs. De 20 procent mensen met de laagste inkomens leven gemiddeld 24 jaar minder lang gezond dan de top 20

met de hoogste inkomens. Cijfers van het RIVM laten zien dat het kleinere deel van deze bevolkingsgroep dat wel sport, dat voornamelijk bij de met btw-belaste sporten (fitness, dansen, zwemmen, kickboksen) doet. Hier ligt nog een enorme potentie om meer mensen aan het sporten te krijgen en zo bestaande gezondheidsverschillen tussen bevolkingsgroepen tegen te gaan. Alleen al daarom noemt het Platform Ondernemende Sportaanbieders (POS) het een 'desastreus besluit' dat het nieuwe kabinet de btw op sport wil verhogen van 9 naar 21 procent. Die verhoging staat bovendien haaks op de ambitie om sport en bewegen meer in te zetten als preventief middel tegen stijgende zorgkosten.

Doelgroepen aanspreken

In het totale 'beweegveld' is Nederland niet ambitieus genoeg, vinden de sportaanbieders. De brede maatschappelijke waarde van sport en de rol die ondernemers daarin spelen kunnen veel beter worden benut. Zo zijn ondernemers vaak in staat om doelgroepen aan te spreken die door veel instanties lastig te bereiken zijn. Het beleid moet hier beter op aansluiten, aldus het POS. Het is daarom zaak dat de sector een steviger plek aan tafel krijgt in Den Haag als het over sport en aanverwanten onderwerpen gaat.

En dat geldt zeker ook op lokaal niveau, waar ondernemers bijvoorbeeld willen meepraten over de inrichting van de fysieke ruimte, zodat die uitnodigt tot (meer) bewegen. Gemeenten zijn nog zo traditioneel ingesteld dat zij met name zijn gericht op de sportverenigingen, terwijl er ook meer zou moeten worden geïnvesteerd in samenwerking met onder andere fitnessclubs; juist voor de groepen met de laagste inkomens. Ondernemende sportaanbieders weten voor alle doelgroepen een passend en laagdrempelig aanbod te creëren. Ook van belang is dat de verbinding tussen de sportsector en aanpalende relevante maatschappelijke sectoren zoals het onderwijs wordt verstevigd.

Ondernemende sportaanbieders hebben de afgelopen jaren hard gewerkt om meer mensen meer te laten sporten en bewegen. Zo zijn er tal van programma's en initiatieven – al dan niet in samenwerking met publieke partijen - voor speciale groepen die extra hulp kunnen gebruiken.

Samenwerking met eerstelijnszorg

Het ministerie van VWS vroeg fitnessbrancheorganisatie NL Actief tijdens de coronacrisis om mensen met een smalle beurs in beweging te brengen. Dat leidde tot het concept Fitness Loont: een preventiecentrum waarin volwassenen worden begeleid naar een gezonde(re)

leefstijl. Het netwerk waarin het preventiecentrum zich bevindt, maakt samenwerking met andere gezondheidsprofessionals goed te organiseren. Mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, die weinig geld hebben en een stap kunnen maken naar een betere gezondheid, kunnen via Fitness Loont een jaar lang gratis sporten bij het plaatselijk aangesloten preventiecentrum, op kosten van de gemeente. Ze worden door een professional begeleid naar een betere fitheid en ontwikkelen structuur in de dag, zodat ze letterlijk en figuurlijk beter in hun vel komen te zitten.

Boksen voor kwetsbare jongeren en tegen Parkinson

In meerdere steden in Nederland draait het succesvolle programma Out of the Box, dat kwetsbare jongeren helpt om zich 'terug te boksen' in de maatschappij. In een vertrouwde omgeving die houvast, erkenning en motivatie brengt, worden jongeren die op welk terrein dan ook zijn vastgelopen uitgedaagd om letterlijk en figuurlijk in beweging te komen.

Steeds meer sportscholen bieden Parkinson Boxing aan. Parkinson is een ingewikkelde ziekte die voor een groot deel komt door een tekort aan dopamine. Het boksprogramma helpt om nieuwe dopamine aan te maken en zorgt ervoor dat patiënten zich sterker voelen, meer energie hebben en hun kwaliteit van leven verbetert.

Fitness oncologie

Op meerdere plaatsen in Nederland bieden sportschooltrainers (met het diploma fitnesstrainer oncologie) speciale programma's aan voor mensen met of die herstellen van kanker. Het is bewezen dat fit het ziekenhuis ingaan en werken aan fitheid na de ziekenhuisopname zorgen voor een sneller en beter herstel.

Slow Run

Ondernemers krijgen mensen met een afstand tot sport wél aan het bewegen met programma's die bij hen passen. Zoals Slow Run Almelo, dat vrouwen 'van de bank trekt' door wekelijks met hen op laag tempo te gaan hardlopen in de natuur. Gecombineerd met yoga, af en toe zwemmen en dat alles in een sociale setting.

* Sportbeoefening kan in Nederland op drie manieren:

- 1) georganiseerd (verenigingen die subsidie krijgen = circa 26%),
- 2) ongeorganiseerd/individueel (hardlopen, wielrennen etc. = circa 24%) en de anders-georganiseerde sport. Onder die laatste categorie (= circa 46%) vallen de ondernemende sportaanbieders.

Bijdragen aan vermindering druk op eerstelijnszorg

De eerstelijnszorg in Nederland is van hoge kwaliteit, maar staat in toenemende mate onder druk. Personele krapte, de dubbele vergrijzingsgolf waar onder andere de huisartsenzorg mee kampt en een snel veranderende maatschappij dragen hier allemaal aan bij. Ondernemers kunnen ook hier bijdragen aan oplossingen: met technologie en digitalisering, maar bijvoorbeeld ook via de detailhandel.

Samenwerking versterken

We roepen overheid en politiek op om de samenwerking tussen zorg en ondernemers, daar waar passend en kansrijk, zo veel mogelijk te versterken en ook het bedrijfsleven te betrekken bij (de toekomst van) de eerstelijnszorg. Belangrijke innovatiekracht blijft anders onbenut, terwijl de uitdagingen hier groot zijn.

Digitale zelfzorg bevorderen

Initiatieven als thuisarts.nl en andere websites spelen momenteel een zeer succesvolle rol bij het informeren van mensen met klachten en verlichten zo de druk op huisartsen. Dit soort initiatieven kan en moet effectiever worden ingezet. Er zijn tal van vervolgstappen mogelijk om (digitale) zelfzorg te bevorderen. Techbedrijven kunnen dit soort digitale initiatieven helpen verder uit te bouwen en bijvoorbeeld interactiever te maken door middel van toepassing van – onder meer - kunstmatige intelligentie (AI). Met een hechte publiek-private samenwerking en actieve betrokkenheid van de overheid kunnen we komen tot een krachtige en inhoudelijk onafhankelijke publieke digitale dienstverlener met diensten op basis van de Nederlandse richtlijnen uit de eerste en tweede lijn en de GGZ. Dat zal leiden tot meer eigen regie van burgers en verdere beperking van het zorggebruik.

Health meets retail

Ondernemers in (bijvoorbeeld) de detailhandel kunnen de eerstelijns zorg ontlasten door laagdrempelige zorgvragen van mensen op te vangen: health meets retail. Denk aan drogisterijen die een grotere rol kunnen spelen bij het afhandelen van bepaalde zorgvragen, maar ook fitness- en gezondheidscentra kunnen veel doen om mensen te helpen zelf aan de slag te gaan met hun gezondheid door bijvoorbeeld adviezen te geven op het gebied van gezonde voeding, beweging en het voorkomen van stress.

In het Verenigd Koninkrijk is het al veel meer gemeengoed dat bepaalde vormen van zorg worden aangeboden in de detailhandel. We kunnen daarvan leren en dat ook hier (breder) uitrollen.

Dit hebben ondernemers nodig

Nederland heeft een sterke en bijzonder gevarieerde economie. Dat danken we aan ons ondernemerschap. Als we op alle grote uitdagingen de bijdragen en oplossingen die ondernemers bieden ten volle willen benutten, dan moeten zij daar de ruimte, mogelijkheden en middelen voor hebben. Het ondernemerschap in Nederland wordt echter beperkt door een aantal knelpunten, die ook dat oplossend vermogen in de weg zitten.

Gebrekkige doorgroei

De ondernemerszin in Nederland is in de kern goed. Dat zien we terug in het jaarlijks grote aantal starters. De doorgroei van bedrijven stopt echter. Zo zijn er meer krimpende dan groeiende bedrijven en is van de zzp'ers die in 2012 al bestonden, slechts 10 procent sindsdien gegroeid. Nederland kent veel startups, maar slechts weinige groeien door naar scale-up niveau. Die gebrekkige groei zet een rem op investeringen en de productiviteit. Dit laatste is broodnodig omdat we in Nederland nog maar zeer beperkt kunnen groeien door de inzet van meer mensen. Ook op loonkosten kunnen we niet concurreren, zeker niet na recente ontwikkelingen. Daarmee blijft alleen verhoging van de arbeidsproductiviteit over om groei te realiseren. Kort gezegd: zaken slimmer doen.

Geen aantrekkelijk land om te ondernemen

Het ondernemingsklimaat is volgens ondernemers de afgelopen vijf jaar verder verslechterd¹. Bijna de helft (44 procent) van de ondernemers vindt Nederland geen aantrekkelijk land om in te ondernemen en bijna 20 procent overweegt een vertrek uit ons land. Natuurlijk spelen de huidige economische omstandigheden, waarin zowel arbeid, kapitaal als grondstoffen duurder worden, hier een rol. Maar meer fundamenteel zien we een aantal oorzaken waardoor er een verstikkende deken ligt over het ondernemerschap. Om daarvan af te komen, moeten we in beleid uitgaan van deze principes:

¹ Nationale Peiling Ondernemersklimaat 2024, MKB-Nederland en VNO-NCW

1. VAN WANTROUWEN NAAR VERTROUWEN

Ga uit van het vertrouwen dat de overgrote meerderheid van de ondernemers intrinsiek het goede wil doen.

Minder complexe regels, minder rapportageverplichtingen en met meer regie. Ondernemers hebben behoefte aan heldere en haalbare politieke prioriteiten met meer ruimte voor eigen invulling.

Bij de in- en uitvoering van wet- en regelgeving zijn wantrouwen en het beperken van risico's nu vaak de leidraad. Symptomen hiervan zijn toenemende regel-druk en rapportagedrift. Ondernemers zien zich de afgelopen jaren geconfronteerd met een explosie van de regeldrukkosten en rapportageverplichtingen. Regeldruk is al jaren het grootste knelpunt. Die regelzucht vergroot de druk op het beperkte aantal handhavers, met als gevolg dat (ook) de uitvoering steeds meer op bedrijven zelf wordt afgeschoven; via verplichte checklisten, inventarisaties, registraties, rapportages, keuringen, protocollen, certificeringen, enquêtes, gedragscodes, verplichte meldingen et cetera. Er lijkt bijna geen rem te zitten op de hoeveelheid en gedetailleerdheid van data die de overheid bij ondernemers uitvraagt. Ondernemers zijn nu steeds meer geld en tijd kwijt om maar te bewijzen dat ze aan de regels voldoen. Inmiddels gaat tweederde van de regeldrukkosten van mkb'ers naar de inhuur van externen. Dat is niet op te brengen. Duizenden mensen werken in deze 'rapportage industrie'; Mensen en middelen die vele malen productiever kunnen worden ingezet.

2. VAN TOENEMENDE COMPLEXITEIT NAAR VEREENVOUDIGING

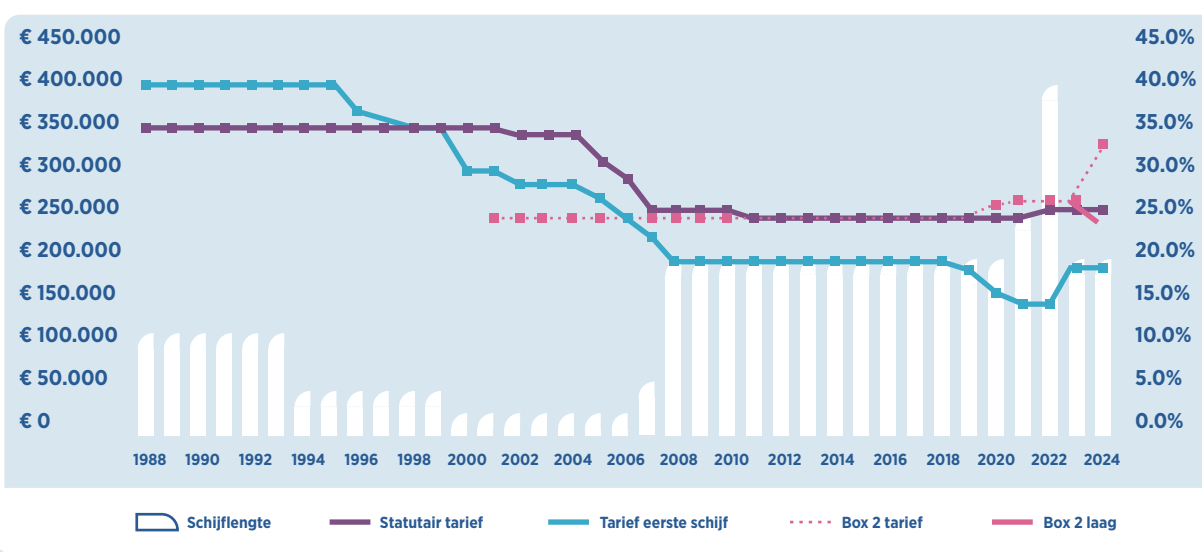
Maak het simpeler. Dat klinkt eenvoudiger dan het is, maar het maakt al een groot verschil als werkbaarheid en uitvoerbaarheid van regelingen meer het uitgangspunt van beleid zouden zijn.

We hebben veel zaken in dit land te complex gemaakt, waardoor ondernemers – maar ook burgers – hun weg niet meer kunnen vinden. Ondernemers zien bijvoorbeeld dat verschillende overheidslagen verschillende regels en soms ook verschillende afwegingen maken. Er lijkt daarbij geen hiërarchie in belangen en prioriteiten te bestaan. Een provincie die natuur of uitzicht belangrijker vindt. Een gemeente die oplossingen voor het watertekort frustreert, waardoor nieuwbouw in gevaar komt. Ondertussen gaat elke vergunning-aanvraag gepaard met lange bezwaar- en rechterlijke procedures. Regie en samenhang ontbreken.

3. VAN ONVOORSPELBAAR NAAR VOORSPELBAAR OVERHEIDSBELEID

Ondernemers hebben behoefte aan **voorspelbaar en betrouwbaar overheidsbeleid dat ook meerjarig wordt vastgehouden.** Niet steeds de koers en regels veranderen. Om de uitermate complexe transitie op te lossen stapelen we beleid op beleid, ambitie op ambitie, doen er scheppen boven op zonder te kijken of het ook echt werkt. Dat geldt bijvoorbeeld voor de verduurzaming. We moeten ons ook afvragen of de huidige systemen wel op de grote transitie zijn toegesneden. De focus moet volledig worden verlegd naar de uitvoering. Ook uitvoerders zelf waarschuwen dat de uitvoering spaak loopt door die kluwen aan beleidsvoor-nemens. Het resultaat is dat ondernemers niet weten waar ze aan toe zijn en geen investeringsbeslissingen kunnen of durven nemen. Het continu veranderen van met name fiscale spelregels helpt hierbij ook niet. De behandeling van het belastingplan 2024 is daar exemplarisch voor, maar onderstaande grafiek laat zien dat aanpassingen in tarieven, schijven en box 2 al jaren aan de orde van de dag zijn.

BOX 2 en Vpb tarieven en schijfgrens

Een andere aanpak

Het is tijd voor een andere aanpak. Het hoofdlijnenakkoord van het nieuwe kabinet onderkent het belang van ondernemerschap en de rol die ondernemers kunnen en willen spelen. Op veel gebieden staat de richting beschreven, maar ontbreekt nog de verdere uitwerking. Wij hebben concrete voorstellen om ondernemers weer de ruimte, mogelijkheden en middelen te geven om te doen waar zij goed in zijn: ondernemen en problemen oplossen.

Daarvoor lopen we de onderwerpen langs die voor een ondernemer van belang zijn:

- De basis van een onderneming zijn de **mensen**. Ondernemen is mensenwerk, mensen zijn vaak het belangrijkste kapitaal en het tekort aan mensen is hét knelpunt waar ondernemers mee worstelen.
- Om te investeren (in vernieuwing, personeel, digitalisering etc) hebben ondernemers **middelen** nodig.
- Ondernemers ondernemen in een **omgeving**, zowel fysiek als virtueel.

MENSEN

Waar lopen ondernemers tegenaan?

De combinatie van ontgroening en vergrijzing zorgt voor een blijvend tekort aan arbeidskrachten. Voor het merendeel van de ondernemers blijft dit de voornaamste uitdaging en grootste belemmering voor hun bedrijf. Met name in de zorg, het onderwijs, de techniek, ICT en beroepen die nodig zijn voor de klimaattransitie spelen de personeelstekorten bedrijven en organisaties parten. Er zijn nog voldoende mogelijkheden om deze tekorten aan te pakken, door zowel in te zetten op meer mensen en uren als op arbeidsbesparende technologie (zie onder innovatie en digitalisering)

1. Meer werken moet lonen

Hier zit nog veel potentieel. Als het bijvoorbeeld lukt om de arbeidsdeelname in fte's te laten aansluiten bij de Europese top, dan komt er maar liefst 1,5 miljoen fte extra beschikbaar. Veel mensen willen meer werken, maar doen dat niet omdat het onvoldoende loont vanwege verlaging of verlies van inkomensafhankelijke toeslagen, heffingskortingen en gemeentelijke regelingen. Of ze zijn terughoudend omdat ze niet weten wat ze netto overhouden als ze bruto meer gaan verdienen. We hebben het stelsel van belastingen, toeslagen en inkomensbeleid veel te ingewikkeld gemaakt. Dit vraagt om een stelselherziening van belasting op arbeid, toeslagen en andere inkomensafhankelijke regelingen. Dit stelsel moet ook veel eenvoudiger worden. Belangrijk is om daarmee snel te starten, al realiseren we ons dat een dergelijke aanpassing tijd vergt. Op korte termijn kunnen we echter al stappen zetten die meer werken stimuleren.

Concrete voorstellen

- Maak mogelijk dat werkgevers een bepaald percentage van het brutoloon netto mogen uitkeren, mede afhankelijk van het aantal gewerkte uren ten opzichte van fulltime.
- Zet de 2 miljard euro aan lastenverlichting in voor het verlagen van de marginale druk, zodat meer werken meer loont.
- Voor iedereen hulp en een digitale tool om te kunnen berekenen wat (meer) werken oplevert.
- Faciliteer werkende ouders beter zodat ze meer kunnen werken, bijvoorbeeld door meer aansluitende schoolroosters met voldoende beschikbare en betaalbare buitenschoolse opvang.

2. Zorg dat mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan de slag kunnen

De afgelopen jaren hebben bedrijven via de Banenafpraak al ruim 85.000 mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan regulier werk geholpen. Belangrijk in deze krappe arbeidsmarkt, maar ook voor de mensen zelf. Werk geeft economische zelfstandigheid en structuur en biedt hen kansen om zichzelf te (blijven) ontwikkelen. Er zijn nog altijd voldoende kansen om (meer) mensen uit specifieke doelgroepen, bijvoorbeeld ook statushouders en asielzoekers, naar werk te begeleiden. Werkgevers staan hier graag voor open, maar nog te vaak lukt het bij UWV en gemeenten niet (goed) om het potentieel in de regio ook effectief voor hen te ontsluiten.

Concrete voorstellen

- Maak als UWV en gemeenten beter voor werkgevers inzichtelijk wat mensen willen, kunnen en wat nodig is (en beschikbaar ter ondersteuning) om de stap naar werk te zetten. Ontwikkel hiervoor zo nodig een format samen met het bedrijfsleven.
- Maak een helder afwegingskader voor de beoordeling van het arbeidsvermogen van mensen. Te vaak wordt simpelweg geconcludeerd dat de stap naar werken voor mensen in de 'kaartenbakken' (nog) te groot is, terwijl in de praktijk meer mogelijk is dan vooraf gedacht.

3. Geef jongeren een goede start door betere matching onderwijs - arbeidsmarkt

Voor een goede start van jongeren op de arbeidsmarkt en daarmee hun verdere loopbaan, is het essentieel dat ze de juiste, kansrijke opleiding volgen. Ook voor sectoren van de toekomst is dat belangrijk. Daarbij komt dat een deel van de jongeren liever met de handen bezig is dan dat ze in de schoolbanken zitten. Hiervoor kent Nederland het unieke stelsel van praktisch opleiden (de Beroeps Begeleidende Leerweg (BBL) in het mbo en de MKB-route in het hbo), waarbij ondernemers zorgen voor een up-to-date opleiding van studenten in de praktijk van het bedrijf.

Concrete voorstellen

- De overheid moet vooral in het mbo, bijvoorbeeld via de bekostiging, meer sturen op het opleidingsaanbod van de scholen; door bijvoorbeeld verlaging van het aantal opleidingsplaatsen voor vakgebieden die weinig kansrijk zijn op de arbeidsmarkt ten bate van tekortsectoren zoals techniek, zorg en ambachten.
- Branches stimuleren dat bedrijven leerbedrijf worden voor BBL-studenten (1 dag school, 4 dagen werk)
- Hogescholen en branches investeren in het samen opzetten van duale leer-werkroutes in het hbo. Vooral de associate degree (tweejarig hbo) blijkt hiervoor zeer geschikt te zijn.

MIDDELEN

Waar lopen ondernemers tegenaan?

Ondernemers ervaren de nodige knelpunten op terreinen die voor hen cruciaal zijn. In de eerste plaats de toegang tot en beschikbaarheid van voldoende middelen om te investeren, innoveren en verduurzamen. Ten tweede hebben ze behoefte aan een klimaat waarin deze investeringen voldoende renderen. Voorspelbaarheid en stabiliteit (in beleid) zijn daarvoor kernbegrippen. Verder hebben ondernemers te veel last van de ongebreidelde toename van de regeldruk die steeds meer van hun tijd én middelen opslokt.

1. Voorspelbaar en concurrerend fiscaal stelsel voor ondernemers

Voor onze toekomstige welvaart is het essentieel dat Nederland, met een grote dienstensector en sterke maakindustrie, zijn concurrentiekracht behoudt en aantrekkelijk blijft voor bedrijven om te investeren. Nederland is een klein land met een open economie, waarmee het zich onderscheidt van andere landen. Daarbij hoort een fiscaal stelsel dat daarop inspeelt. Ondernemers hebben behoefte aan een voorspelbaar en eenvoudiger fiscaal stelsel, dat hen tegelijkertijd uitdaagt te investeren, te innoveren en banen te creëren. Dat stelsel moet erkennen dat ondernemerswinst niet

gelijk staat aan inkomen. De gehele bedrijfswinst belasting als arbeidsinkomen doet geen recht aan de verschillende functies van het winstinkomen en miskent de rol van ondernemers en ondernemerschap in onze economie (en samenleving). Uit winst moet eerst worden geïnvesteerd (innovatie, groei, transities) en gereserveerd voor slechte tijden of overnames. Het nemen van ondernemersrisico moet ook in fiscale zin worden beloond om te voorkomen dat niemand dit risico meer wil nemen. In het hoofdlijnenakkoord staan goede voorstellen en uitgangspunten op fiscaal gebied; in de nadere invulling zien wij graag een concrete fiscale agenda die groei en doorgroei van ondernemerschap aanjaagt.

Concrete voorstellen

De businesscase voor investeringen in Nederland moet sterk verbeteren:

- Investeringen worden hoofdzakelijk gefinancierd met vreemd vermogen. De huidige mkb-drempel in de renteaftrekbepanking knelt en moet worden verhoogd naar de Europese Richtlijn-norm van € 3 mln. Nederland heeft hier nog steeds een forse nationale kop.
- Het huidige fiscale instrumentarium om (groene en innovatieve) investeringen te stimuleren moet worden versterkt. Ook moet worden nagedacht over de introductie van zogenoemde refundable tax credits. Daarmee krijgen ondernemers 'boter bij de vis' als ze investeren; zeer belangrijk ook voor de verduurzamingsopgave.
- Om de cash-flow van ondernemers te verbeteren moet het permanent mogelijk worden om versneld af te schrijven op nieuwe bedrijfsmiddelen.
- De huidige afschrijvingsbepanking op onroerend goed tot 100% van de WOZ-waarde maakt nieuwe investeringen in bedrijfstvastgoed in Nederland veel minder aantrekkelijk dan in andere landen. Wij pleiten voor een versoepeling waarbij de norm wordt verlaagd naar 50% van de WOZ-waarde.

De belastingdruk op ondernemerswinst moet stabiel en competitief zijn:

- De integrale belastingdruk van zelfstandig ondernemers (box 1) en directeur-grotaandeelhouders (vpb en box 2) moet op gepaste afstand lager zijn dan die voor werknemers².
- We moeten toe naar een meer rechtsvormneutraal stelsel waarin de keuze voor een rechtsvorm niet louter wordt gebaseerd op fiscale consequenties. Wij verwachten dat dan meer ondernemers voor de BV zullen kiezen (wat hen minder kwetsbaar maakt). Dit vraagt een meer integrale beschouwing van het stelsel en het ontwikkelen van een transitiepad om de belastingdruk van ondernemers in de BV en die van IB-ondernemers meer met elkaar in balans te brengen.

² Momenteel ligt de belastingdruk van directeur-grotaandeelhouders hoger dan het toptarief in de inkomstenbelasting en dus ook hoger dan de belastingdruk voor werknemers. Het is van groot belang de belastingdruk van DGA's weer te laten aansluiten bij de belastingdruk van de zelfstandig ondernemers (rond 44%).

2. Aanpak regeldruk moet Chefsache worden

Het is de afgelopen kabinetten onvoldoende gelukt om regeldruk te voorkomen en te bestrijden. Meer dan de helft van de adviezen van het Adviescollege Toetsing Regeldruk (ATR) is inmiddels negatief en toch gaat het merendeel 'gewoon' door. Het verantwoordelijke ministerie van EZK had hiervoor ook wortel noch stok. Zowel harde reductiedoelstellingen als een nullijn (one in, one out) werden om verschillende redenen niet doorgevoerd.³

Naast de regels zelf is een bron van regeldruk het 100% willen uitsluiten van risico's op fraude, misbruik of non-compliance. Tot achter de komma bewijzen dat het geld goed is besteed of alle regels worden nageleefd, gaat altijd gepaard met disproportionele regeldruk, meestal in de vorm van rapportageverplichtingen. Als overheid en politiek er *niet* bij voorbaat van uitgaan dat elke ondernemer, instelling of zorgverlener een potentiële fraudeur is, kunnen we heel veel regeldruk schrappen.

Ook in het hoofdlijnenakkoord wordt het probleem van regeldruk onderkend. Met een aantal concrete voorstellen geven we uitwerking aan de ambities die daarin staan verwoord.

Concrete voorstellen

- Nieuw beleid en regelgeving gaan uit van vertrouwen en een ruimere acceptatie van fouten/overtredingen. Inspecties gaan weer controleren op de werkvloer in plaats van vanachter hun computer. Een grotere inzet op AI moet hun werk doeltreffender maken.
- Harde, meetbare reductiedoelstellingen zijn essentieel. Ons voorstel is een 25% reductie van regeldrukkosten per MKB Indicatorsector voor⁴ de zes sectoren waar al een nulmeting beschikbaar is. Dit jaar komen daar minimaal drie sectoren bij. Bereid de aanpak met het MKB Indicatorprogramma de komende jaren verder uit naar (veel) meer sectoren.
- Voer een one in, one out beleid in (euro erbij, euro eraf), zodat het totaal aan regeldruk niet verder stijgt (inclusief kosten EU-regelgeving) en beleidsmakers eerder kiezen voor de nuloptie (geen regels) of lastenluwe regels.
- Voer een rapportagepauze in van minimaal twee jaar.
- Verstevig ex-ante toetsing regeldruk. Voer de aanbevelingen van de OESO aan Nederland uit, waaronder meer transparantie en betere interne controle (maak Bedrijfseffectentoets en Uitvoeringstoets openbaar).
- Zet een rem op onnodige regeldruk vanuit toezichthouders, die niet zelden de grenzen van hun mandaat overschrijden en met vergaande interpretatie van regels komen. Laat het ATR desgevraagd (bijvoorbeeld naar aanleiding van meldingen) ook over uitvoeringsregels adviseren.
- Verplicht de MKB-toets ook voor initiatiefwetgeving vanuit de Tweede Kamer op gevolgen voor regeldruk.

In het nog te publiceren Zwartboek Regeldruk 2024 is dit verder uitgewerkt, naast een inventarisatie van knelpunten.

³ Onderzoek van EZK toont aan dat juist een nullijn zorgt voor gedragsverandering bij beleidsmakers. Pas als nieuwe regeldruk gecompenseerd moet worden met vermindering van regeldruk binnen het eigen ministerie, worden lastenluwe varianten interessant.

⁴ MKB Indicatorsectoren zijn op basis van modelbedrijven doorgelicht op regeldruk (kosten en werkbaarheid). Resultaat: totale jaarlijkse regeldrukkosten en de belangrijkste knelpunten (bijlage).

Aanpak witwassen: gericht, effectiever en efficiënter

Een schrijnend voorbeeld van uit de hand gelopen regeldruk komt voort uit het tegengaan van witwassen. Maar liefst 15.000 bankmedewerkers houden zich dagelijks bezig met witwascontroles (know your customer en transactiemonitoring). Zo'n 95 procent van hetgeen zij onderzoeken blijkt loos alarm. Neveneffecten van deze aanpak: hoge kosten voor ondernemers (onder andere door tegenstrijdige regels), lange doorlooptijden, enorme bureaucratie voor banken en klanten en uitsluiting van een (groeïende groep) 'risico'-sectoren van een bankrekening.

Concrete oplossing:

Voer het 5 puntenplan van MKB-Nederland voor een voortvarende nieuwe aanpak van witwassen uit. Van rule-based naar risk-based!

Regeldruk en werkgeverschap

In het kader van regeldruk vragen we bijzondere aandacht voor het weer aantrekkelijk maken van werkgeverschap. Het werkgeverschap komt in Nederland met onnoemelijk veel verplichtingen. Onderzoek van SIRA laat ook zien dat veel regeldruk die ondernemers ervaren, hieruit voortkomt: twee jaar loondoorbetaling bij ziekte, ontslagrecht bij langdurige arbeidsongeschiktheid, arbo (RI&E), transitievergoeding bij tijdelijk contract en de Wet Arbeidsmarkt in Balans.

Natuurlijk zijn goede en robuuste regels nodig om de arbeidsmarkt in goede banen te leiden. De stapeling van gedetailleerde regels en uitgebreide rapportageverplichtingen vormen nu echter een te zware belasting voor mkb-ondernemers en de rotte appels bestrijd je er niet mee. Modernisering én vereenvoudiging van het arbeidsrecht zijn noodzakelijk. De sterke focus op steeds meer juridische waarborgen miskent ook de snel veranderende verhouding tussen werkgever en werknemer. Dergelijke aanpassingen kosten echter tijd.

Concrete voorstellen

Op korte termijn is werkgeverschap aantrekkelijk te maken door:

- De twee jaar loondoorbetalingsplicht bij ziekte te verlichten. Het wetsvoorstel re-integratie tweede spoor dat voorkomt uit het SER-MLT is een eerste stap.
- Begin met verlichting van de RI&E (risico-inventarisatie en -evaluatie arbeidsomstandigheden); deze scoort al jaren hoog in de top 10 van regeldruknelpunten voor het mkb en Nederland gaat verder dan andere landen (zie kader).

RI&E verlichten voor kleine bedrijven

Nederland legt de risico-inventarisatie en evaluatie (RI&E) op aan alle werkgevers met minstens één werknemer. In veel andere landen gelden mindere eisen voor schriftelijk documenteren.

Nederland kent als enige lidstaat uitgebreide, externe toetsing RI&E voor werkgevers met meer dan 25 werknemers (verworden tot business model). In andere landen wordt niet of marginaal getoetst.

Ondernemers met weinig medewerkers en een laag risico op verzuim zien het nut van de RI&E niet in; ze vullen die alleen in omdat het moet of laten dat na. De SER doet in haar 'Arbovisie 2040, deel 1' (2023) voorstellen voor een lichtere variant voor deze groep.

3. Betere toegang mkb tot financiering

De transitie van onze economie vraagt van ondernemers stevige investeringen in onder andere innovatie en duurzaamheid. In het bijzonder voor het mkb is een goed werkende financieringsmarkt hiervoor essentieel. Iedere ondernemer moet passende financiering kunnen vinden voor groei, vernieuwing en investeringen. De ambitie moet zijn om in Nederland over de gehele linie het beste mkb-financieringsklimaat van Europa te krijgen.

Concrete voorstellen

- Krachtig doorzetten van het convenant MKB-financiering.
De belangrijkste partijen in ons financieringslandschap hebben dit convenant op initiatief van MKB-Nederland gesloten, waarna de minister van EZK een gezant heeft aangesteld. Alle convenantpartijen werken hard aan de uitvoering. Voor het mkb is het belangrijk dat ook het nieuwe kabinet zich committeert aan een ambitieuze uitvoering van het convenant.
- Invest NL zou de rol van National Promotional Institute (NPI) moeten krijgen naar buitenlands voorbeeld (zoals BPI France en KfW in Duitsland). De bundeling van financieringsinstrumenten in één organisatie zorgt voor een betere concentratie van ook kennis en een flexibeler inzet van middelen. Die ene organisatie is tegelijk een effectieve samenwerkingspartner voor andere financiers. Bovendien kan InvestNL in de rol van volwaardige NPI ook makkelijker Europese gelden voor het Nederlandse bedrijfsleven mobiliseren.
- Wil InvestNL de rol van volwaardige, nationale financieringsinstelling kunnen spelen, dan moet er genoeg funding zijn. Die moet bovendien voldoende flexibel kunnen worden ingezet om andere financiers over de streep te kunnen trekken middels bijvoorbeeld blended finance en first-loss concepten. Dat geeft ook meer armslag om de scale-up fase te financieren. Het betekent ook dat de 1 miljard euro die nu extra is vrijgemaakt in het hoofdlijnenakkoord, niet lastenneutraal moet zijn, anders wordt de mogelijkheid op het vrijmaken van gelden vanuit bijvoorbeeld de pensioenfondsen kleiner.

4. Stimuleer (arbeidsbesparende) innovatie en digitalisering in het mkb

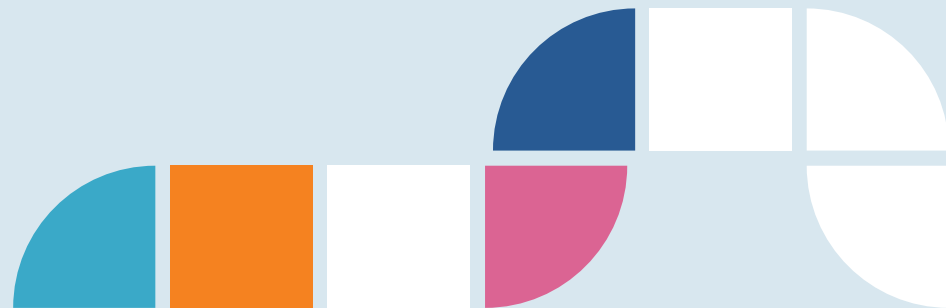
Om concurrerend te kunnen blijven en de arbeidsmarkt-krapte het hoofd te bieden is (toepassing van) innovatie en digitalisering in het mkb noodzakelijk. Het effectief toepassen van nieuwe technologie vraagt echter om aanpassing van vaardigheden en processen, of het anders inrichten van het werk ('slimmer werken'). Zo verhoogt een AI-tool de productiviteit pas door de combinatie van mens en techniek. In veel (binnenlandse) sectoren is de nodige groeiwinst te behalen door betere implementatie van beschikbare nieuwe innovaties, technologieën en productiewijzen.

Mkb-bedrijven floreren bij uitstek in sterke, regionale ecosystemen, waarin ze onderling verbonden zijn en stevige relaties hebben met kennisinstellingen, grote bedrijven en start- en scale-ups. Zo koopt ASML het werk voor 90 procent in bij toeleveranciers, met name mkb-maakbedrijven. Het stimuleren van dit soort (regionale) ecosystemen is en blijft belangrijk.

Het hoofdlijnenakkoord bevat veel ambities op het terrein van innovatie en digitalisering, maar die gaan gepaard met stevige bezuinigingen op dit terrein. Het is daarom van belang creatiever om te gaan met bestaande middelen én om het regulerend kader voor digitalisering stimulerend te krijgen.

Concrete voorstellen

- Ontwikkel voor het brede mkb een technology accelerator-programma dat onder meer via informatievoorziening, vouchers en laagdrempelige toegang tot faciliteiten zorgt voor een dieper bereik en gebruik van nieuwe technologie. Maak daarbij gebruik van succesvolle voorbeelden als Robohouse en de Smart industry fieldlabs en doe dit samen met de regio. Zorg zo ook voor meer nationale regie op de talloze, versnipperde digitaliserings- en innovatie initiatieven. Meer overzicht op nationaal niveau kan het opschalen van succesvolle (en het eventueel afschalen van niet-succesvolle) lokale, regionale en branche-initiatieven mogelijk maken.
- Onderzoek de mogelijkheid van goedkope financiering specifiek voor digitalisering van het mkb (garantieregeling of microkrediet) naar voorbeeld van het MKB Duurzaamheidskrediet van Qredits.
- Continueer de basis van het innovatiebeleid: de Wet bevordering speur- en ontwikkelingswerk (WBSO) is de belangrijkste innovatieregeling voor het gehele mkb en de Innovatiebox voor de middenbedrijven. De parameters van deze fiscale regelingen moeten stabiel blijven om te zorgen voor een voorspelbaar R&D investeringsklimaat. Stabiliteit is ook noodzakelijk voor de regeling Mkb-Innovatiestimulering Regio en Topsectoren (MIT).
- Zet meer in op de rol van de overheid als launching customer om actief de ontwikkeling en toepassing van innovatieve oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken te stimuleren. Zorg voor helder beleid en inzet op innovatieve inkooptrajecten (EZK), inclusief de terreinen en ambities waarbij dit een cruciale rol speelt (circulaire economie bijvoorbeeld). Stel de harde doelstelling dat 2,5% van het inkoopbudget van het Rijk wordt besteed aan deze innovatieve oplossingen.
- Maak een 'ontregelagenda' voor innovatieve bedrijven die werken en ontwikkelen in de sleuteltechnologieën die de toekomst van onze economie bepalen. Deze bedrijven lopen tegen problemen aan omdat ze producten en diensten ontwikkelen waarop nog geen of ouderwetse regelgeving van toepassing is. Denk aan de situatie rond kweekvlees. De Nationale technologieagenda benoemt tien sleuteltechnologieën (waaronder biotech, AI, quantum) waarmee aan de slag kan worden gegaan.

OMGEVING

Waar lopen ondernemers tegenaan?

De lijst van uitdagingen in de fysieke omgeving is stevig en wordt steeds urgenter (water, bereikbaarheid, ruimte voor ondernemers, klimaat en energie). Dit zijn vaak complexe vraagstukken die vragen om meer regie en coördinatie tussen verschillende overheidslagen. In de update van onze koers 'Ondernemen voor brede welvaart'⁵ geven we hiervoor wat richtingen.

Vanuit het perspectief van ondernemers is het in elk geval belangrijk dat er toegang is tot het energienet, er voldoende ruimte is om te ondernemen én dat ze dat in een veilige omgeving (zowel fysiek als digitaal) kunnen doen.

1. Bescherm werklocaties en bedrijventerreinen

Bedrijventerreinen zijn de dragende muren van onze brede welvaart⁶. Goed dat het hoofdlijnenakkoord duidelijk maakt dat er een grote toekomst is voor bedrijven die schoon zijn en toegevoegde waarde leveren voor Nederland. Hoewel het Nationaal programma Ruimte voor Economie stelt dat het voor de transitie naar een circulaire en duurzame economie nodig is dat de ruimte voor economie groeit van 2,5% nu naar 3% in 2050, zien we tegelijkertijd dat de (betaalbare) ruimte voor ondernemers op bedrijventerreinen onder grote druk staat. Er zijn nog onvoldoende plannen voor nieuwe bedrijventerreinen. Ondertussen hebben bestaande terreinen te maken met oprukkende woningbouw. Dit dwingt bedrijven in sommige gevallen tot kostbare aanpassingen, verplaatsing of zelfs sluiting. Een krachtige aanpak is hier nodig.

Concrete voorstellen

- Landelijke regie gericht op het beschermen van ruimte voor economie en bedrijventerreinen. Voer het Nationaal programma Ruimte voor Economie uit en waarborg die ruimte voor economie, werklocaties en bedrijventerreinen in de Nota Ruimte en in provinciale ruimtelijke plannen.
- Breng de plannen van nieuwe bedrijventerreinen (7.000 hectare tot 2030) tot uitvoer, zodat provincies en gemeenten in hun toekomstplannen óók ruimte voor werk en economie goed integreren.
- Bescherm (schaarse) bedrijventerreinen, zeker locaties met hogere milieucategorieën (vanaf 3.1), watergebonden locaties voor de circulaire economie en (betaalbare) ruimte voor de mkb-maakindustrie.
- Kijk bij bedrijventerreinen ook of ruimtelijke functies slim gecombineerd kunnen worden, bijvoorbeeld een auto- of woonboulevard die ook laadinfrastructuur mag aanbieden voor nul-emissie stadsdistributie.

⁵ Naar een sterker NL - Een agenda voor hernieuwd vertrouwen in de toekomst en een weerbaar Nederland

⁶ Hier wordt niet alleen 40% van het bbp verdiend, ook werkt 30% van de beroepsbevolking op een bedrijventerrein.

2. Versnelling aanpak netcongestie

Nederland loopt vast door de capaciteitsproblemen van het elektriciteitsnet: bij de energietransitie, woningbouw, uitbreiding en vestiging van bedrijven en laadfaciliteiten. Dit is funest voor toekomstige groei. Ondanks de miljarden aan investeringen gaan de uitbreiding en versterking van het stroomnet niet snel genoeg. Bovendien zullen de kosten van het stroomnet de komende jaren verdubbelen tot 8,8 miljard euro per jaar in 2030 en zal er iets moeten gebeuren om elektrificatie betaalbaar te houden, zodat een warmtepomp of elektrische oven nog te betalen is.

Concrete voorstellen

- Bekostig een deel van de stijgende nettarieven uit de algemene middelen; dat komt ten goede aan gebruikers (burgers én ondernemers) die stappen zetten naar elektrificatie.
- Een vrijstelling voor stikstof in vergunningprocedures bij aanleg van energie-infra en andere projecten waar elektrificatie bijdraagt aan verlagen van de stikstofuitstoot.
- Maak groepscontracten wettelijk altijd mogelijk, ook als er geen sprake is van netcongestie. Om tot innovatieve oplossingen te komen zoals smart energy hubs, zijn moderner, toekomstbestendige contractvormen noodzakelijk.
- Bedrijven zelf zullen hun processen meer moeten flexibiliseren (aanbod wind- en zonne-energie is immers grillig).
- Meer transparantie voor de netgebruiker over de ruimte op het net en de wachtlijst is noodzakelijk voor de investeringsbeslissingen van ondernemers.
- Stroomlijn de onoverzichtelijke brij aan regelingen voor verduurzaming van het mkb.
Voor het mkb zijn er twee grote generieke verduurzamingsregelingen, VEKI en MIA/EA/VAMIL, en een wirwar aan specifieke regelingen voor gebruikers (bedrijven en huishoudens samen). Ga per specifieke regeling na of deze kan worden ondergebracht bij een van de twee generieke regelingen, en zorg dat de VEKI toegankelijk wordt voor alle energie-intensieve sectoren. Die specifieke regelingen zijn voor mkb'ers moeilijk vindbaar, zijn het meest complex en kosten onnodige capaciteit bij RVO.
- Hanteer één plicht voor de verduurzaming van bedrijfsgebouwen: het Energielabel (de EPBD). De plicht om bedrijfspanden te verduurzamen is nu in twee verschillende wetten geregeld: de Energiebesparingsplicht en het Energielabel. Dat schuurt. Het Energielabel biedt ondernemers een heldere norm: label C.

3. (Cyber) veilig en leefbaar ondernemen

Cyberweerbaarheid

Er zijn veel ontwikkelingen die zich richten op het vergroten van de cyberweerbaarheid. Dat is goed nieuws, want 1 op de 5 bedrijven wordt jaarlijks getroffen door cybercriminelen. Cybercrime leidt elk jaar tot vele miljoenen euro's aan schade bij ondernemers (en burgers).

Concrete voorstellen

- Betere informatiedeling met bedrijven over dreigingen en kwetsbaarheden.
- Tegengaan van versnippering door een integrale aanpak (regie J&V) met hoger tempo.
- Uitbreiding van de dienstverlening van het Digital Trust Center aan het mkb (ongevraagd adviseren kwetsbaarheden).
- Zicht op regeldruk van nieuwe EU- richtlijnen cybercrime en borging van de werkbaarheid.
- Versterking van de opsporing en vervolging van cybercrime (o.m. aangifte / afhandeling).
- Verbetering van veilige hard- en software in de keten, zodat het mkb wordt ontzorgd. Recente EU-wetgeving kan hieraan bijdragen.

Leefbaarheid binnensteden

De huidige succesvolle impulsaanpak winkelgebieden (IW) loopt binnenkort af. In de eerste drie rondes (van de vier) is een budget van 66 miljoen euro ingezet, dat in totaal meer dan 270 miljoen aan lokale investeringen heeft uitgelokt. Dit is de eerste keer in jaren dat alle plannen voor de transformatie van winkelgebieden van het papier komen en er echt daadwerkelijk wordt geïnvesteerd in de verbetering van binnensteden en kleine dorpskernen. Daarom is het zaak dat deze aanpak wordt verlengd en zo mogelijk geïntensiveerd, als onderdeel van de beoogde investeringsagenda voor de regio.

Tot slot: met mensen, middelen en een stimulerende omgeving naar de markt

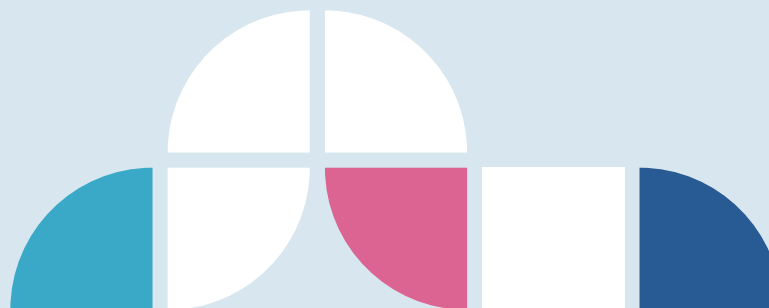
Op basis van de inzet van mensen, middelen en met behulp van een stimulerende omgeving zetten ondernemers producten en diensten op de markt. De markt is bij uitstek hun domein. Ondernemen is immers het aanboren, bedienen en onderhouden van klanten, van de markt.

De overheid is vaak marktmeester, door te zorgen voor de spelregels voor toegang of door de randvoorwaarden te stellen. Diezelfde overheid treedt soms echter ook op als concurrent van ondernemers. Het Wetsvoorstel markt en overheid met duidelijke spelregels ligt in de Tweede Kamer en vraagt om een snelle behandeling.

In Europa zorgen belemmeringen in de interne markt ervoor dat we als ondernemers kansen laten liggen. Er is een ambitieuze agenda⁷ nodig om de interne markt te hervormen en toekomstbestendig te maken.

Ook is het van belang ondernemers te faciliteren in hun internationale ambities. Exporterende mkb-bedrijven zijn sterk gericht op landen dichtbij; daar kan (nog) meer aandacht naar uitgaan in de handelsbevordering. Met het oog op de financiering van de internationale ambities van mkb-ondernemers is het van belang dat Invest International wordt versterkt. Nu al worden ruim 200 mkb-bedrijven door Invest Internationaal gefinancierd. Verdere kapitalisatie is nodig om een volgende stap te zetten.

⁷ Zie onder meer 'Belangrijk EU-rapport benadrukt noodzaak hervormingen interne markt' | MKB-Nederland over het rapport van voormalig Italiaans premier Enrico Letta over de toekomst van de Europese interne markt.

#Ditisondernemeninhetmkb

VNO-NCW

Bezuidenhoutseweg 12
2594 AV Den Haag
T +31 (0)70 349 03 49

Dit is een uitgave van de Koninklijke Vereniging MKB-Nederland en VNO-NCW
juli 2024